

TÜRK HARF DEVRİMİ ÖNCESİ BİR ALFABE ÖNERİSİ: İLMÎ VE TARİHÎ ESASLARA NAZARAN HARFLERİMİZ LATİN HARFLERİNİN AYNIDIR ADLI ESER*

Yrd. Doç. Dr. Abdulmuttalip İPEK
Aksaray Üniversitesi Sabire Yazıcı Fen-Edebiyat Fakültesi
Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü
abdulmuttalipipek@hotmail.com
ORCID ID: <http://orcid.org/0000-0002-6437-439X>

Öz

Türklerin İslamiyet'i kabul etmesi ile Arap alfabesi Türkler arasında kullanılmaya başlanmış ve bu alfabe zamanla Türklerin hâkim olduğu coğrafyaya yayılmıştır. Türk dilinde mevcut bazı sesleri karşılamayan Arap alfabesi için ise zaman zaman harf eklemeleri yapılarak bu alfabenin ıslahı yoluna gidilmiştir. Bununla birlikte Türk yazısındaki reform hareketlerinin bilimsel olarak sorgulanmaya başlandığı XIX. yüzyıla kadar Arap alfabesi, geleneksel fonetik ve imla hususiyetlerini muhafaza etmiştir. XIX. yüzyıla gelindiğinde ise Türk dünyasında cereyan eden siyasi, sosyo-kültürel hadiseler ve özellikle XIX. yüzyılın ikinci yarısında artan basın-yayın faaliyetlerine bağlı olarak Türk toplulukları arasında alfabe tartışmaları başlamıştır. Türk basınında yaşanan alfabe değişikliği tartışmalarına paralel olarak Latin alfabesine geçmeden beş yıl önce 1339/1923 yılında Tahsin Ömer imzasıyla 40 sayfalık bir kitapçık yayımlanmıştır. Tahsin Ömer bu eserde Arap ve Latin harflerinin 3000 sene evvelki Finike alfabesine dayandığını, Finike alfabesinin ise eski Mısırlılara ait hiyeroglif yazısından meydana geldiğini belirterek söz konusu alfabelerin yazı evreleriyle birlikte karşılaştırmalı tablolarını vermiştir. Üstelik bununla da kalmayıp henüz Latin alfabesi kabul edilmemişken "Türkçemiz Latin Harfleriyle Nasıl Yazılacak?" başlığı altında Latin alfabesine dayanan yeni bir Türk alfabesi oluşturmuştur. Azerbaycanlı Ahundzâde'den sonra, Tahsin Ömer'in alfabe önerisi Türkiye'de bir öncü olmakla birlikte her nedense gereken ilgiyi görmemiş ve bu küçük eser dil reformu üzerine araştırma yapanlardan birkaç isim dışında kimsenin dikkatini çekmemiştir. Bu makalede, Beyazıt Devlet Kütüphanesi 201119/494.35-1 numarada kayıtlı ve daha evvel yayımlanmamış olan "İlmî ve Tarihî Esaslara Nazaran Harflerimiz Latin Harflerinin Aynıdır" adlı Osmanlı harfleriyle yazılmış eser, yeni yazıya aktarılarak Tahsin Ömer'in alfabe değişikliği hakkındaki görüşleri değerlendirilmeye çalışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Tahsin Ömer, alfabe, Arap harfleri, Latin harfleri, Harf Devrimi.

* Bu makale, 28-29 Ekim 2015 tarihinde Şemseddin Sami Hatrasına Dördüncü Uluslararası Dil ve Edebiyat Konferansı'nda sunulan *Türklerin Arap Harflerinden Latin Harflerine Geçiş Sürecinde Kaleme Alınmış Bir Risale: İlmî ve Tarihî Esaslara Nazaran Harflerimiz Latin Harflerinin Aynıdır* başlıklı bildiriye tamamlamaya yönelik bir çalışmadır. Adı geçen konferansta –bildiri sınırlarını aşacağından– kırk sayfalık bu eserin metnine yer verilememiş, eserin özellikleri ve önemi hakkında kısa bir değerlendirme yapılarak metnin çevirisinin bir makaleyle gerçekleştirilmesi planlanmış idi. Bu düşünceden hareketle, bu makalede daha önce bir bildiriyle tanıtılmaya çalışılan Osmanlıca matbu eserin tamamı Harf Devrimi'ne ilişkin bazı görüş ve değerlendirmelerle birlikte yeni yazıya aktarılmıştır.

**AN ALPHABET PROPOSAL BEFORE THE TURKISH REFORM OF LETTERS:
THE WORK ENTITLED AS *OUR LETTERS ARE THE SAME AS LATIN IN
TERMS OF SCIENTIFIC AND HISTORICAL PRINCIPLES***

Abstract

With the adoption of Islam, Turks started to use the Arabic alphabet and it spread to the land dominated by them. When the Arabic alphabet failed to provide for the sounds in Turkish language, improvements were done by adding some letters. On the other hand, Arabic alphabet kept its traditional phonetic and spelling characteristics until the reformist movements in Turkish literature evolved into a scientific level in 19th century. Due to the political and socio-cultural events occurring in the Turkish world in the 19th century and especially the increasing printing and publication activities in the second half of the 19th century, arguments on changing the alphabet rose among the Turkish communities. Parallel to the arguments on the change of alphabet in the Turkish press, a 40-page booklet was published by Ömer Tahsin in 1923, five years before the actual transition to the Latin alphabet. Tahsin Ömer stated in his work that Arabic and Latin letters originated from the Phoenician alphabet 3000 years ago and that Phoenician alphabet was based on the Egyptian hieroglyph inscription. Ömer provided comparative tables of those alphabets along with their writing phases. He even created a new Turkish alphabet based on Latin alphabet, under the subsection titled as “How to Write in Turkish with Latin Letters?” of his booklet before Latin alphabet was actually adopted. Tahsin Ömer’s alphabet proposal is a pioneer after Azerbaijani Ahundzade, yet it did not attract the deserved attention and was only considered by few who made research on the language reform. This article aims to analyse Tahsin Ömer’s views on the change of alphabet by translating his work into current letters. The text is “Our Letters Are the Same as Latin in Terms of Scientific and Historical Principles” which is kept in Beyazit State Library with 201119/494.35-1 record number, not published before, and written in Ottoman letters.

Keywords: Tahsin Ömer, alphabet, Arabic letters, Latin letters, Reform of Letters.

GİRİŞ

Türkler tarih boyunca yaşadıkları coğrafyaya, etkilendikleri inanç ve kültürlerle bağlı olarak farklı dönemlerde farklı alfabeler kullanmışlardır. Tarihî süreç içerisinde Göktürk, Mani, Soğut, Uygur, Brahmi, Tibet, Süryani-Estrangelo, İbrani, Grek, Arap, Latin, Kiril ve Ermeni (Kıpçak metinleri) alfabelerini kullanmış olmakla birlikte en geniş ölçüde kullanmış oldukları yazı sistemleri Göktürk, Uygur, Arap, Latin ve Kiril'dir (User 2015: 24-25). Karahanlı Türklerinin X. yüzyılda İslamiyet'i kabul etmesiyle birlikte XI. yüzyıldan itibaren Türkler arasında yayılmaya başlayan Arap kökenli alfabe¹ yüzyıllar boyunca kullanılmıştır. XIX. yüzyıla gelindiğinde ise Osmanlı'nın savaşlarda almış olduğu yenilgiler ve bu yenilgilerin beraberinde getirmiş olduğu ekonomik, sosyal, siyasi sorunlar pek çok alanda ıslahat yapılması fikrini doğurmuş ve ilk önce askerî alanda yapılan ıslahatlar daha sonra diğer alanlara da yönelmiştir. Kültürel ve edebî alanda yapılan ıslahatların en önemlisi ise Türklerin asırlarca kullanmış olduğu Arap harflerinin Türkçenin fonetik yapısına uymaması, özellikle Türkçedeki ünlü kadrosunu yansıtamaması ve bütün Türk topluluklarındaki okuma yazma oranının oldukça düşük olması gibi gerekçelerle yeni bir alfabeğe geçmek olmuştur. "Osmanlı İmparatorluğu, Rus Çarlığı, İran ve Çin topraklarındaki Türkler tarafından XX. yüzyılın ilk çeyreğine kadar kullanılan bu alfabeyle ilgili ilk reform önerileri, alfabenin kullanım alanından kalkacağı yıllar yaklaşırken gelmiştir. Yazının ıslahına dair ilk somut teklif ve çalışmalar Kafkasya, İdil Ural ve Osmanlı aydınları tarafından, 1850-1880 yılları arasında gerçekleşmiştir (User 2015: 98)."

1850'li yıllardan başlayarak Latin harflerinin kabul edildiği yıl olan 1928'e kadar gazete köşelerinden, TBMM'ye; dil derneklerinden, bilim kurullarına; daha hususi dairede gerçekleştirilen toplantılardan, Dolmabahçe Sarayı ile Sarayburnu'nda düzenlenen resmî toplantılara ve alfabe derslerine kadar yurt içinde ve yurt dışında alfabe değişikliği ile ilgili tartışmalar kesintisiz devam etmiştir.² Bu zaman diliminde cereyan eden tartışmaları dile getirmek hem bu çalışmanın maksadını hem de bir makalenin sınırlarını aşacağından, söz konusu meselede genel manada üç farklı tutumun benimsendiğini belirtmekle yetineceğiz.

Bunlardan ilki, asırlar boyunca bütün bir kültürel birikimini Arap harfleriyle ifade edip kayıt altına almış bir milletin, alfabe değişikliğine gitmesi durumunda bu müktesebatını yitireceği yönündeki tutumdur. Buna göre geçmiş ile olan irtibatı koparmamak, kültürel sürekliliği temin etmek ve daha da önemlisi "İslam birliği"ni bozmamak için Arap alfabesini kullanmaya devam edilmelidir.

İkinci tutuma göre memleketi asırlardan beridir perişan etmiş olan, halkı cahil bırakıp katı bir taassuba iten ve diğer medeni devletlerin erişmiş oldukları refah düzeyinden geri kalmamıza sebep olan şey; öğrenilmesi, okunması çok zor olan ve daha da önemlisi Türk'e ait olmayan, onun kimliğini, düşünce ve his dünyasını yansıtmaktan bir hayli uzak mahiyetteki Arap alfabesidir. Bu nedenle siyasi, sosyal, kültürel, ekonomik ve daha pek çok alanda ilerlemeyi mümkün kılmak için Arap alfabesi terk edilerek Latin alfabesine geçilmelidir.

Diğer iki tutuma göre daha zayıf bir surette karşımıza çıkan üçüncü tutuma göre ise Türklerin kullanmış oldukları Arap kökenli alfabe, kullanışlı olmamakla birlikte bu yazıyı yetkinleştirerek medeni bir yazı haline getirmek mümkündür. Bunun için Türkçenin fonetiğine uymayan, fazlalık oluşturan Arap harflerini atıp Türkçenin yapısına uygun olan sesleri tespit

¹ Burada bir hususa dikkat çekmekte fayda vardır: Türkler arasında İslamiyet'le birlikte yaygınlık kazanmaya başlayan alfabe, Arap esaslı olmakla birlikte tarihî süreç içerisinde İranlıların ve Türklerin kısmi tasarruflarda bulunduğu, bazı eklemeler yaparak kullandıkları bir alfabadır. Bu sebepten ötürü kimi araştırmacılar alfabe hususunda Arap veya Latin alfabesi şeklinde bir adlandırma yapmanın kavram yahut değerlendirme kargaşasına yol açacağını söylemektedirler. Nitekim Şerafettin Turan Arap alfabesi ile ilgili olarak: "Ona Arap abecesi değil, Arap kökenli abece demek gerekir. Bunun gibi Türkiye Cumhuriyetinde kabul edilen abece de Latin abecesi olmayıp Latin kaynaklı yeni Türk abecesidir." (Turan 1995: 201) der.

² Arap harflerinden Latin harflerine geçiş sebepleri ve bu süreçte cereyan eden hadiseler için bk. (Korkmaz 1963); (Yücel 1982); (Turan 1995); (Alpay 1976); (Ülkütaşır 1998); (Şimşir 2008); (Özerdim 1998); (Lewis 2007); (Galanti 1996), (Ertem 1991), (Sadoğlu 2010).

etmek, ona göre bir harf sistemi kurmak ve harflerin şekillerini basitleştirmek suretiyle alfabe probleminin üstesinden gelinebilir. Böylece geçmişle olan kültürel bağ da koparılmamış olacaktır.

Bu üç farklı tutum değerlendirildiğinde, Tanzimat'tan başlayarak Cumhuriyet dönemine gelinceye kadar -özellikle de Cumhuriyetin ilk yıllarında- aydın kesimin gelenekçi bir tavır içinde olup Latin harflerine geçme hususuna karşı olduğunu, dolayısıyla çoğunluğun alfabe değişikliği yapmak istemediğini³; daha az orana sahip devrimci grubu oluşturan aydın kesimin ise alfabe değişikliğinin elzem olduğuna inandığını göstermektedir. Meseleye daha ılımlı yaklaşan ve topyekûn bir değişiklik yerine alfabenin tadil ve ıslah edilmesi gerektiğini savunan reformistlerin sayısı ise oldukça azdır.

Bu tartışmaların hararetle bir biçimde cereyan ettiği bir atmosferde Tahsin Ömer, "İlmî ve Tarihî Esaslara Nazaran Harflerimiz Latin Harflerinin Aynıdır" başlıklı bir risale hazırlamış; Latin harflerini niçin kabul etmemiz gerektiğine ilişkin tarihî, kültürel, ilmî bazı açıklamalar yapmış ve bununla da yetinmeyerek somut bir alfabe önerisinde bulunmuştur.

Bu makalede, Tahsin Ömer'in 1923 yılında Türk basın hayatında yaşanan tartışmalarla ilgili olarak görüşlerini bildirdiği eski harfli 40 sayfalık risalesi kısaca değerlendirilecek ve risalenin yeni harflere aktarımı yapılacaktır. Söz konusu eser Beyazıt Devlet Kütüphanesi 201119/494.35-1 kitaplık ve tasnif numarasında kayıtlı olup Mahmud Beg Matbaasında 1339/1923 yılında matbu harflerle basılmıştır. 20x13 cm. ebatlarında olan risalenin iç kapağında yazara ait bir de mühür bulunmaktadır.⁴ Tahsin Ömer, eserin künyesinin yer aldığı kapak sayfasından sonra ve "İfâde-i Mahsûsa" bölümünden hemen önce Arap harflerini karşılamak üzere bir Latin alfabesi hazırlamış⁵; iki sayfalık "İfâde-i Mahsûsa" başlığı altında ise Latin harflerine geçilmesi gerektiğini belirterek bunun sebepleri üzerinde durmuştur. İlerleyen sayfalarda Latin harflerine aktarılan kısımda görüleceği üzere bu başlık altında özetle şunları söylemektedir: "Memleketimizi asırlardır berbat ve perişan etmiş olan cehalet ve ahlaksızlığın ve bunun koruyucusu olan şahsi saltanat devirlerinin bir daha geri dönmemesi için muhterem hükümetimiz her şeyden önce milletimizin ilim ve irfan yönünden çokça istifade etmesine karar vermiştir. İlim ve irfan ise kitaplar, bir başka ifadeyle yazılar sayesinde yayılıp genelleşeceği için elverişli olmayan bugünkü yazımız ile bu mukaddes maksat yerine getirilemeyecektir. Zira nasıl ki ziraatımızın ilerlemesi için ilkel tarım aletlerinin terk edilerek mükemmel alet ve edevatın kullanımına ihtiyaç varsa ilim ve irfanımızın memleketin en uzak noktalarına ulaşabilmesi için de şimdiki alfabemizin terk edilerek yerine daha mükemmel bir alfabenin kullanılmasına ihtiyaç vardır."⁶ Devamında ise bütün dünyada kullanılan yüzlerce yazı sistemi içerisinde en mükemmelinin ve bizim ihtiyacımıza en uygun olanının Latin harfleri olduğunu belirtir.

Tahsin Ömer esasen bu alfabeyi kabul etmede bir mahsur olmadığını söyleyerek bunun gerekçesini de bir cümleyle özetlemiş ve eserine başlık yapmıştır. Böylece o, eserine başlık olarak seçtiği cümleyle alfabe değişikliği meselesini tarihî ve ilmî bir zemine oturtmaya çalışmıştır. Buna göre Türklerin Arap harflerini terk ederek Latin harflerini benimsemesinde hiçbir sakınca yoktur; çünkü iki alfabe arasında birinin sağdan, ötekini ise soldan yazılması dışında bir fark

³ Nitekim 28 Mart 1926 tarihinde Akşam Gazetesi'nin bir anket yaparak, dönemin önde gelen aydınlarına Latin harflerini kabul edip etmeme hususundaki görüşlerine ve alfabe değişikliğinin ne gibi faydalar sağlayıp, ne tür zararlar vereceğine ilişkin sorusuna Türk aydınının önemli bir kısmı olumsuz yanıt vererek, alfabe değişikliğine gidilmemesi gerektiğini belirtmişlerdir. bk. (User 2015: 116-123). Bu ankete olumsuz yanıt veren Avram Galanti'nin 4 Nisan 1926 tarihli ve 2687 numaralı yine Akşam Gazetesi'nde yayımlanan "Latin Harflerini Kabul Etmeli mi Etmemeli mi?" başlıklı yazı için bk. (Galanti 1996: 13-19).

⁴ Risalenin tespit edebildiğimiz diğer nüshaları ve yer kaydı bilgileri şöyledir: İstanbul Büyükşehir Belediyesi Atatürk Kitaplığı, K.3189/411.2; Marmara Üniversitesi Kütüphanesi Nadir Eserler Koleksiyonu, R158494/T421.8 TAH.İ; Toronto Üniversitesi Kütüphanesi, PL137/035; Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Araştırmaları Merkezi Kütüphanesi 158494 NUH.9220/T421.8 TAH.İ.

⁵ Henüz Latin harfleri kabul edilmemişken Tahsin Ömer'in önermiş olduğu alfabe için bk. EK 1.

⁶ Sadece tırnak işareti ile gösterilen bu kısımlar Osmanlıca eserden tarafımızca sadeleştirilerek aktarılmıştır.

bulunmamaktadır ve hem Arap harfleri hem de Latin harfleri aynı esastan yani Finike harflerinden ortaya çıkmıştır. Bu nedenle bu her iki alfabenin kaynağı olan Finike alfabetesini tetkik etmek icap etse de Finike harfleri de eski Mısırlılara ait hiyeroglif yazısının tesiri altında vücuda getirilmiş olduğundan Tahsin Ömer, öncelikle Mısır hiyeroglif yazısını tetkik etmek mecburiyetinde olduğumuzu belirtir. Bu bahiste iki bin seneden daha fazla bir zamandan bu yana mahiyeti meçhul kalmış olan Mısır yazısının Fransız âlimi Champollion⁷ tarafından nasıl keşfedildiğini aktarmaktadır. Buna göre Mısır hiyeroglif yazısında 3000 adet muhtelif şekil mevcut olup bunların 1400 adedi belirli harflere karşılık gelmektedir. Tahsin Ömer'in burada bahsettiği husus, Mısır yazısının hem ideografik (her şeklin bir düşünceye karşılık gelmesi) hem de fonetik (her bir sesin bir harf ile karşılanması) esasa dayanan bir yazı türü olması ile alakalıdır (Vercoutter 2013: 14). Zira Mısır hiyeroglif yazısını çözen Champollion'dan (1790-1832) önce Silvestre de Sacy ve İsveçli Akerblad demotik (demotique) yazı üzerinde çalışıp belirli bir neticeye varmışlardır. İngiliz fizikçi ve doktor Young ise hiyeroglifler üzerinde çalışmaya başlamış, 1814'te kartuş (oval çerçeve) içindeki yazıların kral isimleri olabileceğini bulmuş fakat fonetik esasları çözememiştir (İnan 1987: 19). Champollion'un bu karışık yazı sistemini çözebilmesi ise söz konusu yazının hem şekilli hem sembolik hem de fonetik unsurları bir arada bulundurduğunu fark etmesi sayesinde mümkün olmuştu. Dolayısıyla Mısır hiyeroglif yazısında işaretlerin bu kadar fazla olması, bu yazının hem ideografik hem fonetik esaslı olmasından kaynaklanmaktaydı. Elbette ki az önce isimleri zikredilen ve kendisinden önce bu meseleyle ilgili araştırmalar yapan araştırmacıların elde ettiği birikim, Champollion'a yeni yollar açmış; bu birikim, birkaç antik dile hâkim olması ve özellikle de Kıpti dilini bilmesi sayesinde onu, Ramses ismini okumaktan başlayarak adım adım bu dili çözmeye kadar götürmüştü (İnan 1987: 19).

Tahsin Ömer risalede ayrıca Mısır hiyeroglif yazısının hiyeratik (hieratique) ve demotik (demotique) olmak üzere birbirinden farklı iki türünün mevcut olduğunu bildirmektedir. Bunlardan ilki olan hiyeratik yazı esasen kutsal bir yazı kabul edilip ruhban ve ruhani ricalin birtakım gizem ve dinî sırları halktan gizlemek için kullandıkları bir yazıdır. Ancak ilk zamanlar sadece kendi aralarında kullandıkları bir yazı iken sonraları herkes tarafından kullanılan seri ve işlek bir yazı olmuş; Finike harfleri de bunlardan alınmıştır. Demotik yazı ise başlangıçta ruhban ve ruhani rical dışında kalan kimselerce kullanılmış umumi bir yazıdır.⁸ Tahsin Ömer, Mısır hiyeroglif yazısının resim suretinden heceye ve oradan da bugünkü manada "elifbaî bir hüviyete dönüşmesi" için dört safhadan geçtiğini belirterek bu safhaları levhalarla ve örneklerle izah eder. Ona göre hiyeratik yazıdan evvela Finike harfleri, bunların ıslâh edilmesiyle Yunan harfleri ve bunlardan da Latin harfleri vücuda gelmiştir. Tahsin Ömer, bugün Türkiye dâhil Asya ve Avrupa toplumlarının kullanmış oldukları alfabenin temelini teşkil eden Finike yazısının ortaya çıkış serüvenini şu şekilde özetler: "Bundan üç bin sene önce şimdiki Beyrût, Saydâ, Sur, Yafa ve kısmen Cebel-i Lübnân'ın eteklerinde yaşayan Finikeliler yaradılış itibarıyla zeki, girişimci ve özellikle de ticaretle son derece kabiliyetli olup, o zamanlar şimdiki gibi çıplak olmayan Lübnan dağlarındaki ormanlardan elde edilen bol mahiyetteki keresteler ile sağlam gemiler inşa eder ve bunlarla Suriye sahilinden kalkarak bir taraftan Karadeniz sahilindeki Kırım'a kadar, diğer taraftan Akdeniz'de tâ Cebel-i Tarık'a kadar olan limanlara uğrayarak Asya, Afrika, Okyanusya kıtalarında yetişen çeşitli eşya ve ürünleri kadim Avrupa milletlerine satarlar ve bu sayede refah ve para temin ederlerdi.

⁷ Jean-François Champollion (1790-1832), XIX. yüzyıla kadar gizemli bir yazı olma özelliğini sürdüren Mısır hiyeroglif yazısının üstündeki gizemi kaldırarak bu yazı sistemini çözen ve bu sayede asırlarca bir muamma olarak kalmış olan Mısır'ın azametli dünyasına açılan kapıyı aralayan isimdir. Çok küçük yaşlardan itibaren dile ve kadim Mısır kültürüne ilgisi olan Champollion'un henüz 13 yaşına geldiğinde altı antik dili ustaca konuşabilmesi, onun hiyeroglif yazısının sırrını çözebileceğinin de habercisi idi. Onun antik dillere ve medeniyetlere bu denli meraklı oluşu zihnindeki soru işaretlerini artırmış ve neticede dünya tarihinin en eski medeniyeti olduğunu düşündüğü Mısır'ın hiyeroglif yazısını çözmekle işe başlamıştı. Çünkü bu yazının çözülmesi, çocukluğundan beri zihnini kurcalayan soruların cevaplanması anlamına geliyordu (Kayaoğlu-Çetinoğlu 2013: 47-51).

⁸ Bununla birlikte demotik ve hiyeratik yazıların her ikisi de aynı esasa dayanmaktadır.

Bundan dolayı çeşitli memleketlerde türlü türlü alaka ve hesapları olan bu tacir millet, işlerinin tespit edilerek kayıt altına alınması hususunda rahat bir biçimde okunup yazılır bir yazıya ihtiyaç duymuşlardı. Bu nedenle o zamanlar medeniyet ve irfan hususunda en ileride olan eski Mısırlıların derli toplu ve mantiki esaslardan hareketle elde ettikleri birikime müracaat etmiş; Mısırlıların tek bir sese karşılık gelmek üzere kabul ettikleri 22 adet şekilden 13 adedini tamamıyla, geriye kalanını ise kısmi değişikliklerle kabul edip Finike elifbasını vücuda getirmişlerdir. Ve bu yazı yavaş yavaş Asya ve Avrupa milletlerine intikal ederek bugün malumumuz olan pek çok elifbanın ortaya çıkmasını sağlamıştır.”

Finike harfleri -tıpkı Arapçada olduğu gibi- vokaller açısından yeterli bir alfabe olmaktan çok uzaktır. İşte bu sebepten ötürü bundan iki bin beş yüz sene önce yetiştirdiği bilgin ve filozoflar dolayısıyla tarihte şöhret kazanmış olan eski Yunanlılar, pratik ve muntazam bir yazıdan mahrum olmanın sebebiyet verdiği zorluklardan kurtulabilmek için o zamanlar mükemmel mahiyette bir alfabe olduğu düşünülen Finike alfabetesini ıslah ederek kendi lisanlarına tatbik etmek suretiyle Yunan elifbasını vücuda getirmişlerdir. Böylece Finike harfleri daha mazbut ve zarif bir hale gelmiş; üstelik vokaller açısından da pek çok lisana ait lafız ve ibareleri yazacak bir yetkinliğe erişmiştir. Tahsin Ömer, Latin harflerinin üç farklı millete (Mısır, Finike ve Yunan) ait yazılardan ne şekilde vücuda geldiğini mukayeseli bir levha ile gösterdikten sonra ise Finike elifbasına dayanan Yunan elifbasının nasıl Latin adını aldığını ve Latin elifbasının ne surette ortaya çıktığını anlatır: “Yunan harfleri bundan üç bin sene evvel Sicilya adasıyla etrafını vatan tutmuş muhacir Yunanîler vasıtasıyla İtalya yarımadasına yerleşmiş millet ve kavimlere, özellikle de Romalılara geçmiş ve zamanla genişleyip yaygınlaşarak o zamanlar İtalya kıtasının ismi olan Latium sıfatına izafetle Latin elifbası adını almıştır.” Neticede Finike ve Yunanlıların bazı tadilat ve ıslahıyla bugünkü Latin elifbası meydana getirilmiştir. Bu izahattan sonra Arap ve Latin harflerinin Finikelilerden alınmış aynı elifba esasına dayandığının ispat edilmiş olmasından hareketle Tahsin Ömer, Arap yazısının sol taraftan yazılmasından başka bir şey olmayan Latin harflerinin Türkçe için kabulünün elzem olduğunu belirtir. Fakat o, Arap ve Latin harflerinin birinin sağdan sola, diğerinin ise soldan sağa yazılması dışında bir farkının olmayışını, alfabe değişikliği için gerekli ve yeterli bir neden olarak görmemiş olmalı ki devamında Arap yazısının Türkler gibi Turanî bir millete uygun olmadığını, eksik ve kusurlarının olduğunu bazı fonetik ve imla esaslarından hareketle açıklamaya çalışır.⁹ En önemli gerekçelerden biri –belki de en önemlisi– Arap harflerinin sessiz harfler itibarıyla Arapçanın bütün kelimelerini yazmak için yeterli ise de gerektiği kadar sesli harfe sahip olmaması dolayısıyla Türkçeyi yazmak ve doğru bir biçimde okumak için uygun olmayışdır. Mesela:

- Latinlerin “a” ve “e” seslilerine karşılık Arap alfabetesinde yalnızca elif (ا) harfi bulunmaktadır: Âdem (آدم) ve emîn (امین) kelimelerinde olduğu gibi.
- Kelime ortasında ve sonunda “e” sesine ihtiyaç duyulduğunda ise tıpkı Finike ve İbranilerde olduğu gibi “he” (ه) harfi kullanılmaktadır: Mekke (مكة) ve sene (سنة) kelimelerinde olduğu gibi.
- Arapçada “o” ve “u”dan başka ötreli harf olmadığından bu harflere karşılık vav (و) harfi kullanılmaktadır ve vav harfi kelime başında elif ve vav ile (وا) kelime içinde ise yalnızca vav ile gösterilmektedir: ölü (أولى), mektûb (مكتوب) kelimelerinde olduğu gibi.

⁹ Zira Tahsin Ömer, Arap ve Latin harflerinin aynı esasa yani Finike harflerine dayanan alfabeler olduğunu belirtmekle yetinmiş olsa idi bu durumda akla şöyle bir soru gelebilirdi: “Mademki Arap ve Latin harfleri Finike elifbasına dayanıyor ve de Arap elifbasının sağdan sola yazılmak dışında Latin elifbasından bir farkı bulunmuyor; o halde yalnız bu sebepten ötürü asırlarca kullanılan bir alfabeyi terk etmek makul müdür?” Bu nedenle buraya kadar yapmış olduğu değerlendirmelerle Arap ve Latin harflerinin tarihî gelişimini gözler önüne sermiş daha sonra ise Latin harflerinin Türkçeye niçin daha uygun olduğunu ispata girişmiştir.

- Kesreler için de durum farklı değildir. Kelime başındaki “i” sesi için bazen elif (إ) bazen de elif ve ye (إي) kullanılmaktadır: ifhâm (إفهام), îmân (إيمان).
- Kelime sonlarında ve ortalarındaki “i” sesini göstermek için sadece “ye” (ي) harfi kullanılmaktadır: medenî (مدنى), aklî (عقلى), naklî (نقلى).

Sessiz harflere gelindiğinde ise “be, cim, ha, hı, dal, zel, re, ze, sin, şın, sad, dad, tı, zı, ayın, gayın, fe, kaf, kef, lam, mim, nun, vav, he”den ibaret olan sessizler Arap lisanı için çoğunlukla yeterli olmakla birlikte; pek çok kelimedede sesli harfler ihmal edilerek (gösterilmeden) yazıldığı için bir kelimenin doğru okunabilmesi mümkün olamamakta ve yazının mantıkî bir esasa dayanmamasından ötürü de Arapça bir ibareyi doğru okuyabilmek için Arap ve Türk çocukları birkaç sene daima gramer, cümle bilgisi ve Arapça dilbilgisi kurallarını öğrenmeye mecbur olmaktadır. Tahsin Ömer, aynı şekilde vav ve elif harflerinin pek çok kelimedede farklı okunuşlar sergilemesinden ötürü karışıklığa sebebiyet verdiğini belirtmekte, ayrıca sessiz harflerin bizim hançeremize uymadığını örneklerle izah etmektedir.

“Arab Yazısının Müsbet ve Mantıkî Bir Yazı Hâline İfrâğı Mümkün müdür?” başlığı altında ise Arap harflerinin ıslah edilmesinin mümkün olup olmadığını değerlendirir: “Diller de bedenler gibi çeşitli ve birbirinden farklı olduğundan nasıl ki şişman bir kimse için dikilmiş bir elbise herhangi bir tadilat yapılmaksızın zayıf bir adamın bedenine uymazsa, yazı hususunda da aynı durum söz konusudur. Sami asıllı olan Arapların dili ne ahenk, ne şive bakımından Türkçeye uygun değildir. Bu nedenle ecdadın asırlardır herhangi bir tetkike tabi tutmaksızın kullanmış olduğu yazıyı yeniden tanzim etmek hem mümkün değildir hem de bununla uğraşmak gereksizdir. Zira tamiri ve ıslahı mümkün olmayan bazı eski binalara benzeyen ve 3000 sene önce Finikelilerden şekil ve usul itibarıyla nasıl alınmışsa öylece kalan, herhangi bir değişiklik ve gelişimden mahrum olan Arap yazısını ıslaha kalkışmak büsbütün onun bozulmasına sebep olmak anlamına gelmektedir.”

Bu durumda ıslahı mümkün görülmeyen Arap yazısının terk edilerek Latin harflerinin kabul edilmesi elzemdir. Fakat Latin harflerini kabul etmekle ne gibi faydalar elde edilecektir? Tahsin Ömer **“Soldan yazılmış Arab harfleri demek olan Latin harflerini kabûl edersek ne gibi fevâ’ide dest-res olacağız?”** başlığı altında bunun da değerlendirmesini yapar: Yazının kolay okunup yazılması okuryazar sayısının artmasını temin eder, hâlbuki bizim eksik ve okunması zor olan yazımız yüzünden okuma yazma bilenlerin sayısı o kadar sınırlıdır ki yazarlarımızın bir eseri en çok satıldığı zaman üç bin nüshayı geçmemektedir. Gazetelerin durumu da öyledir, yanı başımızdaki Bulgar komşularımızın Sofya’da yayımladıkları Mîr Gazetesi günlük yetmiş bin; Romenlerin Bükreş’te yayımladıkları Universul Gazetesi günlük iki yüz bin nüsha basmaktadır. Bizim ise en sürümlü gazetemiz günde 12000 adet basılmaktadır. Bizim yazımızın noksanlığı yüzünden Anadolu ve Rumeli’deki Türk çocukları mektebe gitmek istemiyorlar, bir ibareyi doğru dürüst okuyabilmek için en azından bir iki yıl vakit ve pek çok para harcadıkları hâlde bir gazeteyi doğru dürüst okumayı başaramıyorlar. Resmî dairelerde ve pek çok özel kurumda yazışmalar el ile kâğıda yazıldığından, bu durum vakit kaybına neden olmaktadır. Hâlbuki Latin harfleri sayesinde daktilografi denilen yazı makinesiyle işler hem çok mükemmel, düzenli bir biçimde hem de kısa bir zaman zarfında gerçekleştirilecektir. Yine daktilografi sayesinde kızlarımız ve kadınlarımız namuslu bir biçimde geçimlerini temin edebileceklerdir ki bu da az bir fayda değildir. Latin harflerinin kabul edilmesi halinde herhangi bir Türk çocuğu bir gazete veya kitabı şimdiki gibi birkaç senede değil azami bir ayda okuyup yazabilecek; okuma yazma gibi kıymetsiz bir bilgi için sarf etmek zorunda olduğu zamanı faydalı ilimler öğrenmeye ayıracaktır. Latin yazısı sayesinde memleketimizin en ücra köylerine kadar yararlı fikirler, risale, gazete ve kitaplar vasıtasıyla yayılacak; asırlardan beri refah ve saadetten mahrum olarak yaşayan Türk köylü kardeşlerimizin maddi ve manevi hayatları İsviçre, Alman ve Macar köylüsünden farklı olmayacak belki daha yüksek bir seviyeye ulaşacaktır.

Tahsin Ömer, **Türkçemiz Latin Harfleriyle Nasıl Yazılacak?** başlığı altında Arap harflerine karşılık gelen Latin harflerini ve bunlardan hangisinin kullanılacağına ilişkin bir tablo vermiştir. Fakat burada Arap lisanına ve fonetiğine uygun olup Türkçenin yapısına uygun olmayan “sin” (س) “şın” (ش) “sad” (ص) “dad” (ض) “tı” (ط) “zı” (ظ) harflerinin hepsini bir tek harfle gösterip diğerleri için genellikle “Bize lâzım değildir.” ibaresini kullanmıştır. Buna karşılık “cim” (ج), “çim” (چ) gibi harflerin ise Batı dünyasının kullandığı şekilde kullanılması gerektiğini belirtmiştir. Örneğin “j” harfinin İngilizler gibi “cim” (ج) harfi ile “x” harfinin ise Yunaniler gibi “hı” (خ) harfi ile karşılanması önerisinde bulunmuştur. Sonrasında ise Latin harfleriyle alfabemizi ve harflerimizin isimlerini bir tablo halinde vermiştir. Ünlülerin nasıl gösterileceğini belirttikten sonra ise her ikisi de Finike yazısından ortaya çıkmış olan Arap harfleri ile Latin harflerinin niçin farklı yönlerden başlamak suretiyle yazıldığını **“Arabların Sağdan ve Latinlerin Soldan Yazmalarının Sebeb ve Hikmeti”** başlığı altında değerlendirmiştir. Tahsin Ömer bunun hikmetini şöyle açıklar: “İbraniler ve Finikeliler gibi Sami ırkına mensup olan Araplar çok eski zamanlardan beri sol tarafı daima uğursuz addetmişlerdir. Bir Arap, evinden sokağa çıkarken ilk adımını soldan atmaz, sol eliyle yemek yemez, yataktan kalkarken sol taraftan kalkmaz. İşte aynı sebepten ötürü yazılarını da soldan yazmayıp sağdan yazmışlardır. Hâlbuki ırken ve lisanen Araplardan tamamıyla farklı olan Yunanlılar ve Avrupalılar nazarında sağ ve sol tarafın önemi yoktur. Bu milletlerin sağ taraftan değil de sol taraftan yazmalarında esasen bir hikmet mevcuttur. Çünkü yazı yazacak olan sağ kolun tabiat gereği soldan sağa doğru gittikçe açılan bir açı teşkil edeceği malumdur. Kolu vücuttan sağa doğru uzaklaştırıp müteakiben sola yönelme suretiyle de yazı yazılması Araplarda olduğu gibi mümkündür. Fakat tabii gerekliliklere uygun değildir. Ayrıca yazı hususunda Arap ve Latinlerin kullandıkları kalemin cins ve mahiyeti de sağlık ve solluk meselesinde ihtimal ki az da olsa bir rol oynamıştır. Arapların kalemleri sıcak iklimlerde yetişen bir kamış türü olup dayanıklı, dış yüzeyi cilalı ve iç kısmı ise mürekkep emmeye müsait olacak şekilde gözeneklidir. Bu kalem ile sağ taraftan amûdî ve ufkî şekillerin yazılması mümkündür. Hâlbuki Avrupa iklimi bu cins kalem yetiştirmeye müsait olmadığından Avrupalılar pek eski zamanlardan başlayarak çelik kalem uçlarının bir asır önce icadına kadar kalem yerine kaz tüyü kullanmışlardır. Sağlamlıktan uzak, içi ve dışı cilalı hafif bir madde olan kaz tüyü ile sağ taraftan yazmak gerekirse dikey çizgilerin yazılışı esnasında mürekkebin kalemden hızlıca akarak kâğıdı kirleteceği âşikârdır. Hâlbuki sol taraftan kaz tüyüne, meyilli olacak bir surette ve gerektiği kadar bastırmakla bu mahzur da kendiliğinden ortadan kalkmış olur. Kısacası Araplar yazılarını Finikeliler ve İbraniler gibi uğursuzluk mülahasasından hareketle soldan yazmayıp sağdan yazmak mecburiyetinde bulunmuşlar, Avrupalılar ise tabiat kanunları gereği ve bir de kalemlerinin gerekliliklerine uygun olarak soldan yazmak usulünü tercih etmişlerdir.”

Tahsin Ömer risalenin sonunda, Latin harflerine geçilmesinden birkaç sene evvel **“Türkçemizin Latin Harfleriyle Ne Sûretle Yazılacağını Gösteren Bir İbâre”** başlığı altında Türkçenin Latin harfleriyle nasıl yazılması gerektiğine ve **“Latin Harfleriyle Arapça Bazı Kelimelerimizin Nasıl Yazılacağını Gösteren Nümûneler”** başlığı altında da Arapça bazı kelimelerin imlasının nasıl olması gerektiğine ilişkin örnekler vermiştir.

Alfabe tartışmalarının hararetli bir biçimde tartışıldığı günlerde Harf Devrimi’nden beş yıl önce yani 1923’te, Tahsin Ömer imzasıyla yayımlanan 40 sayfalık bu küçük eserde yazar, Latin harflerine geçilmesi gerektiğini söylemiş; hatta bununla da yetinmeyip Latin esaslı bir Türk alfabesi önermişti. Bilâl N. Şimşir’in de belirttiği üzere alfabe değişikliği tartışmalarının yoğun olarak yaşandığı bu dönemde, Latin yazısına geçilmesini savunanlar olmakla birlikte Azerbaycanlı Mirza Fethali Ahundzâde’nin¹⁰ hazırladığı alfabeden sonra Türkiye’de Latin yazısına dayanan yeni

¹⁰ Mirza Fethali Ahundzâde (1812-1878) alfabe reformu hususunda Ahmet Cevdet Paşa ve Münif Efendi’den sonra bu konuda ciddi girişimlerde bulunan ve ilk somut proje önerileri sunan isimdir. O, Haziran 1863’te İstanbul’a gelerek hazırlamış olduğu alfabe taslağını Bâbüâlî’ye sunmuş; sadaret de düşüncesini bildirmek üzere tasarıyı 1861’de Münif Efendi

bir Türk alfabesi öneren ve bunun için somut bir alfabe ortaya koyabilen başka kimse çıkmamıştı. Bu bakımdan Tahsin Ömer Türkiye’de bir öncüydü; ama her nedense önerdiği alfabe yeterince yankı yapmamış, gerekli ilgiyi görmemişti (Şimşir 2008: 61).

Bilâl N. Şimşir’in bu tespiti doğrudur, öyle ki Harf Devrimi’ne ilişkin kaynakların bazısında ne Tahsin Ömer’in ne de eserinin ismi dahi zikredilmezken bazısında ise sadece eserin künyesi verilmiştir. Taramış olduğumuz kaynaklarda tespit edebildiğimiz kadarıyla Tahsin Ömer’in bu eseri hakkında en fazla malumat veren şahıs; diplomat, tarihçi ve Türk Tarih Kurumu üyesi Bilâl N. Şimşir’dir. Ancak Şimşir’in bu hususta verdiği malumat da iki paragraftan ibarettir.¹¹ Bunun dışında Şerafettin Turan’ın “Türk Devrim Tarihi” adlı eserinde şu bilgi mevcuttur: “Tahsin Ömer, 1923’te ‘Latin Harflerini Kabul Etmeliyiz’ adıyla bir kitap yayımlamıştı ama aynı yıl toplanan İzmir İktisat Kongresi’nde harflerin değiştirilmesi için yapılan öneri Kongre Başkanı Kâzım Karabekir tarafından işleme bile konulmadan reddedilmişti! (Turan 1995: III/205).” Şerafettin Turan, Tahsin Ömer’in eserinin ismi hususunda yanılmaktadır. Zira bu çalışmada çeviri yazısını vermiş olduğumuz eski harfli eserin arka kapağında görüleceği üzere Tahsin Ömer’in üç eseri vardır ve o eserler içerisinde “Latin Harflerini Kabul Etmeliyiz” isminde bir eser yer almamaktadır.¹² Bu sebepten ötürü Şerafettin Turan’ın, Tahsin Ömer’in “İlmî ve Tarihî Esaslara Nazaran Harflerimiz Latin Harflerinin Aynıdır” adlı risalesini yahut kitapçığını yanılarak “Latin Harflerini Kabul Etmeliyiz” şeklinde vermiş olması kuvvetle muhtemeldir.

SONUÇ

Türkler, başta Türkçenin metinlerle izleyebildiğimiz ilk resmi yazı sistemi olan Göktürk yazısı olmak üzere, tarih boyunca yaşamış oldukları bölgelere, sahip oldukları inançlara ve benimsedikleri kültürlerle göre pek çok alfabe kullanmışlardır. İslamiyet ile tanıştıktan sonra kabul ettikleri Arap alfabesini ise cüzi tasarruflarda bulunarak 1928 yılına kadar kullanmayı sürdürmüşlerdir. 1850’li yıllarda başlayan ve zaman zaman azalıp sonrasında yeniden alevlenen alfabe değişikliğine ilişkin tartışmalar, 1920’li yıllarda artarak devam etmiştir. Neticede 1 Kasım 1928 tarihinde 1353 sayılı “Türk Harflerinin Kabul ve Tatbiki Hakkındaki Kanun” meclis tarafından kabul edilmiş, 3 Kasım 1928 tarihinde ise Resmi Gazete’de yayımlanarak resmen yürürlüğe girmiştir. Bu süreçte yukarıda ana hatlarıyla ifade edildiği üzere, Latin harflerine geçmenin elzem olduğunu savunanlar olduğu kadar; bu görüşün tam tersini savunanlar, alfabe değişikliğine şiddetle karşı çıkanlar da olmuştur. Her iki görüşteki aydınlar da düşüncelerini o dönem gazetelerinde çıkan yazılarla, yayımlamış oldukları kitaplarla ve sunmuş oldukları raporlarla savunmuşlardır. Harf Devrimi’nin üzerinden neredeyse bir asır geçmiş olmasına rağmen hâlâ zaman zaman çeşitli yayın organlarında, sosyal medyada bu meselenin tartışılıyor olması Cumhuriyet dönemindeki diğer devrimlerle kıyaslandığında Harf Devrimi’nin çok daha önem arz ettiğini gözler önüne sermektedir. Bu meselenin dikkat çeken bir diğer yönü ise tartışmaların başladığı 1860’lı yıllardan günümüze gelinceye kadar alfabe değişikliğinde her zaman ideolojik faktörlerin ve dinî bir cephenin mevcut olmasıdır. Bunun temelinde ise hiç kuşkusuz Arap alfabesinin aynı zamanda İslam dininin kutsal kitabı Kur’an alfabesi olması yatmaktadır.

tarafından kurulan Cemiyet-i İlmiye-i Osmaniye’ye göndermiştir. Cemiyet merkezinde yapılan ilk toplantıya görüşlerini almak üzere Ahundzâde de çağırılmıştır. Toplantıda Ahundzâde Arap harflerinin öğrenilmesindeki güçlüklerden bahsetmiş, önerdiği yeni alfabenin öğretimde büyük kolaylıklar sağlayacağını söylemiştir. Bir hafta sonra dernek Ahundzâde olmaksızın yeniden toplanmıştır. Yapılan görüşmelerde Arap harflerinin ıslaha muhtaç olduğu kabul edilmiş, Ahundzâde’nin hazırladığı taslak yararlı ve maksada elverişli bulunmuş; fakat uygulanmasının güç olduğu, bazı sakıncalar barındırdığı belirtilerek rafa kaldırılmıştır. Bu konu için bk. (Levend 1973: 260; Eren 2006: 90).

¹¹ Şimşir’in, Tahsin Ömer’in söz konusu eseri hakkındaki değerlendirme için bk. (Şimşir 2008: 61).

¹² Yazarın eserlerine ilişkin bilgi için bk. EK 2.

Alfabe değişikliğine ilişkin tartışmalar esnasında zaman zaman ilmî ve mantiki esaslardan uzak pek çok görüş de ortaya konulmuştur. Bu makale ile çeviri yazısı verilen eserde ise Tahsin Ömer, Latin harflerine geçilmesi gerektiğini savunarak alfabe değişikliğine gidilmesinin sebebini ilmî, tarihî bir zemine oturtmaya çalışmış ve bir de “İlmî ve Tarihî Esaslara Nazaran Harflerimiz Latin Harflerinin Aynıdır” adlı 40 sayfalık bir eser kaleme almıştır. Mısır, Finike, Yunan ve Latin elifbasının tarihî gelişimine ilişkin uzun bir değerlendirmeden sonra yeni bir Türk alfabesi önerisinde bulunmuş ve Türkçenin bu yeni alfabe ile nasıl yazılması gerektiğine ilişkin numuneler sunmuştur. Tespit edebildiğimiz kadarıyla Türkiye’de Latin esaslı ilk alfabe önerisini içeren bu eser, kimi eksikliklerine rağmen Türk harf devrimi hususunda önem arz etmektedir.

Bu makalede, Latin harflerine dayanan yeni bir Türk alfabesi önererek alfabe değişikliği çalışmalarına öncülük etmekle birlikte gereken ilgiyi görmeyen ve belki de bugüne kadar yeni harflere aktarılmadığı için dikkatlerden kaçmış olan eski harfli eser, yeni harflere aktararak bu konuda araştırma yapacakların istifadesine sunulmuştur.

ESERİN ÇEVİRİ YAZISI¹³

İfâde-i Mahsûsa

[3]¹⁴ Münevver ve ulü'l-'azm ricâlimizin himmet ve 'ibretiyle vücûda gelen halk hükûmetimizin mâbihi'l-istinâdı 'ilim ve 'irfân ve fezâ'il-i ahlâk düstûrlarıdır. Memleketimizi 'asırlardan beri berbâd ve perîşân etmiş olan cehâlet ve ahlâksızlığın ve bunların hâmî ve mürevvici olan meş'ûm saltanat-ı şahsiye devirlerinin bir daha 'avdet etmemesi için muhterem hükûmetimiz her şeyden evvel milletimizi 'ilim ve 'irfândan mebzûlen müstefîd ve nasîbedâr etmeğe karâr vermişdir. 'İlim ve 'irfân ise kitâblar ve ta'bîr-i diğerle yazılar sâyesinde intişâr ve ta'ammüm edeceği cihetle elverişli olmayan bugünkü yazımız ile bu maksad-ı mukaddes lâyıki vechile te'mîn edilemeyecektir. Bugün kullandığımız yazıyı 'Arablar bundan 3000 sene mukaddem Finikelilerden ne hâlde almışlarsa öylece muhâfaza etmişler ve 'asırlardan beri tekemmülden mahrûm kalmış olan bu yazıyı ecdâdımız olduğu gibi ta'dîl ve ıslâh etmeksizin kabûl etmek gafletinde bulunmuşlardır. 'İlim ve 'irfân husûsundaki bîçâreliğimiz ise meydândadır. Nasıl ki zirâ'atimizin terakkî ve ıslâhı için her şeyden evvel saban, dögen gibi âlât-ı ibtidâ'iyenin terkiyle yerine traktör, foşöz¹⁵; vesâ'ire gibi mükemmel âlât ve edevâtın isti'mâline zarûret varsa ma'ârifimizin dahi en hücrâ kulubelere kadar intişâr edebilmesi için şimdiki yazımızın tebdîliyle yerine daha [4] mükemmelinin kabûl ve isti'mâline ihtiyâc vardır. Çünkü tahsîl-i kemâlât kem âlât ile olmaz. Bütün dünyâda mevcûd ve müsta'mel yüzlerce yazı içinde en mükemmel ve bizim ihtiyâcımıza en muvâfık olanı Latin yazısıdır. Vehle-i ûlûda Latin yazısı ta'bîri mücib-i tevahhuş olabilirse de bu Latin dediğimiz harflerin bizim harflerimizin 'aynı olduğu ve yalnız soldan yazılmak i'tibârıyla zâhîren farklı olduğu bu risâlede vereceğim îzâhât üzerine tebeyyün ve tezâhür edecektir. Binâ'en 'aleyh bu harflerin kabûlünde bir mahzûr olmayıp bi'l-'akis ez-her-cihet fâ'ide melhûz olduğuna binâ'en milyonlarca Türkün ve belki de bütün 'âlem-i İslâmın 'ilim ve 'irfânına şiddetle ta'alluk eden bu mühim mes'ele hakkında uzun zamânlardan beri devâm eden tedkîkâtım netâyicinde hâsıl etdiğim kanâ'ati 'azîz milletimin nâcîz bir ferdi sıfatıyla bu risâlede 'arz ve îzâh etdim. Bu husûsda bir karâr i'tâsını münevverlerimize ve bi'l-

¹³ Risalede bazı sayfaların altında yazar tarafından verilmiş dipnotlar ile tarafımızca yapılan açıklamaların birbirine karışmasını engellemek maksadıyla Tahsin Ömer tarafından metne eklenmiş olan notlar dipnotta eğik (italik) olarak gösterilmiştir.

¹⁴ Köşeli parantez [] içerisinde göstermiş olduğumuz numaralar, çeviri yazısını yaptığımız metnin sayfa numarasını belirtmektedir. Kapaktan sonra eserin birinci sayfasında künye bilgisi, ikinci sayfasında ise Tahsin Ömer'in önermiş olduğu alfabe bir levha olarak yer almaktadır. Bk. EK 1. Yazarın eski harfli metinde ayrıç () içerisinde verdiği kelimeler çeviri yazıda da ayrıç içerisinde verilmiştir.

¹⁵ “biçer, ekin biçme makinesi” < Fr. Fauchouse (Saraç 1985: 591).

hâssa milletimizin mukadderâtını münevver dimâğlarıyla idâre eden muhterem ricâl-i hükümetimizin ârâ-yı sâ'ibesine terk ve havâle eylerim.

15 Şubat Sene 339

Tahsîn 'Ömer

[5] YAZININ MEDENİYET VE TEKEMMÜLÂT-I BEŞERİYE HUSÛSUNDA İFÂ ETMİŞ OLDUĞU HİDMET

Târihde az çok nâm ve nişân bırakmış medeniyetler gibi bugünkü Avrupa medeniyeti de 'ulûm ve fûnûn esâslarına istinâd ve ri'âyet sâyesinde vücûda gelmiş ve bu sâyede mütemâdiyen terakkî ve tekâmül etmekte bulunmuştur. Medeniyetlerin rûhu ve mâbihi'l-istinâdı olan 'ulûm ve fûnûn ise gelmiş geçmiş güzîde insânların elde ettikleri 'amelî ve nazârî tedkîkât ve tecârib-i 'ilmiyelerinin hey'et-i mecmû'ası olup bu kıymetdâr hazînenin ziyâ' ve nisyândan muhâfazasıyla insâl-i hâzıraya kadar intikâline kitâblar ve ta'bîr-i diğlerle yazılar sebep olmuştur. Yazı sâyesindedir ki bundan birçok 'asırlar mukaddem yaşamış 'ulemâ ve hükemânın efkâr-ı 'ilmiye ve medeniyelerine vâkîf bulunmakda ve müstefîd olmakdayız, bir mahlûk-ı fânî olan insânın mevcûdiyet-i mâddiyesini tefessüh ve inhilâlden kurtaracak hiçbir çâre yoksa da mevcûdiyet-i ma'neviyesi (yazı) sâyesinde ile'l-ebed masûn kalabilir. Binâ'en 'aleyh medeniyetlerin intikâl ve devâmı husûsunda en büyük hizmetler ifâsına muvaffak olan (yazı)nın nerede ve ne sûretle zuhûr ettiği ve ne gibi tahavvülâtdan sonra el-yevm ma'lûmumuz olan elifbâi şekle müncerr olduğuna dâ'ir ma'lûmât-ı târihiyeden bir nebze bahs etmekliğimiz fâ'ideden hâlî olamayacağı için biz bu risâlede bizi en ziyâde [6] 'alâkadâr eden 'Arab ve Latin yazılarının mebd'e ve menş'e'i hakkında mâ'lûmât vereceğiz ve müte'âkiben her iki yazının yek-diğerinin 'aynı olduğunu ve zâhiren görülmekte olan farkın sağdan veya soldan yazılmak hasebiyle zuhûr etmiş olduğunu eşkâl ve mâ'lûmât-ı târihiyenin delâlet ve yardımıyla îzâh ve isbât edeceğiz.

'Aynı esâsdan ya'ni Finike harflerinden zuhûr etmiş olan 'Arab ve Latin harflerinin yek-diğerine olan müşâbehetini 'ilmî esâslara istinâden îzâh edebilmek için evveleminde Finike harflerini tedkîk etmekliğimiz îcâb etmekte ise de bu harfler de eski Mısırlılara 'â'id (hiyeroglif) yazısının taht-ı te'sîrâtında olarak vücûda gelmiş oldukları için tedkîkâtımıza evvelâ hiyeroglif yazısından başlamak mecbûriyetindeyiz.

ESKİ MISIRLILARA 'Â'İD HİYEROGLİF YAZISININ MÂHİYET VE EŞKÂLİ

İki bin seneden fazla bir müddet zarfında mâhiyeti mechûl kalmış olan hiyeroglif yazısı Şampolyon nâmındaki Fransız 'âlimi tarafından 1832¹⁶ târihinde keşf edilmiştir, şöyle ki:

Mısırdaki (Reşîd/ROSETTE) şehri civârında tesâdüfen ele geçmiş bir taş üstünde hiyeroglifin bir nev'i olan (demotik/DEMOTIQUE) [7] yazılarla yazılmış bir 'ibâre ve alt tarafında da Yunan hurûfâtıyla (Kleopatra) kelimesinin muharrer olduğunu gören Şampolyon mezkûr hiyeroglif eşkâlinin de 'aynı kelimeye delâlet etmesi ihtimâlini derpîş ederek bu cihetden tedkîkâta girişmiş ve fi'l-hakîka mevzû'-ı bahis olan eşkâlin de (Kleopatra) ismine delâlet ettiğini görmekle (hiyeroglif) hattının sekiz harfini keşfe muvaffak olmuştur. Bu sekiz harf sâyesinde diğ harflerin sırasıyla keşfine muvaffak olduğunu beyâna hâcet yokdur. Bi'l-âhire Mısır âsâr-ı 'atîka 'ilmiyle tevaggul eden 'ulemânın tedkîkât ve taharriyâtıyla hiyeroglif yazısında 3000 'aded eşkâl-i muhtelif istî'mâl edildiği ve bunlar meyânında 1400 'adedinin harflere delâlet ettiği anlaşılmış ve bir de hiyeroglif hattının hiyeratik (HIERATIQUE) ve demotik (DEMOTIQUE) nâmıyla yek-diğerinden farklı iki nev'i müsta'mel bulunduğu tebeyün etmiştir. Bu iki nev'-i hatdan birincisi olan hiyeratik (HIERATIQUE) ya'ni mübârek yazı ruhbân ve ricâl-i rûhâniyenin esrâr ve hafâyâ-yı dîniyeyi 'avâmdan gizlemek ve nev'ummâ yed-i inhisârlarında bulundurmamak maksadıyla kendi


¹⁶ Bu yıl 1822 olmalıdır. Zira Champollion, uzun çalışmalar neticesinde 1822 yılında hiyeroglifleri okuyabilmeyi başarmış; keşfinin üzerinden henüz on yıl geçmişken 42 yaşında, 1832 yılında ölmüştür.














aralarında kullandıkları yazıdır ki 'asırların mürûruyla 'umûm tarafından kullanılan serî' ve işlek bir el yazısı olmuş ve Finike harfleri de bunlardan alınmıştır.

Demotik (DEMOTIQUE) yazısı ise bidâyetlerde ruhbân ve ricâl-i rûhâniyeden hâric kalan kâffe-i tabakât-ı nâsın isti'mâl ettiği 'umûmî bir yazıdır. İşte mikdâr-ı eşkâli ve envâ'ı hakkında bir nebze mâ'lûmât verdiğimiz hiyeroglif yazısının ne sûretle vücûda geldiği ve bidâyetde ne hâlde bulunduğuna dâ'ir ber-vech-i zîr mâ'lûmâtı vereceğiz.







[8] Evvel-be-evvel şunu 'arz edelim ki hiyeroglif yazısı dört bin sene mukaddem ve belki daha evvel icâd ve ihdâs edilmiş bir yazı olup bizim bugün kullandığımız yazının istinâd ettiği hurûfât esâslarına tâbî' oluncaya kadar tamâm dört mütenevvi' safahât-ı tekâmülden geçmişdir.

Hiyeroglif hattının birinci safhası:



Mısır yazısının başlangıcı demek olan bu safhada hayvânât, nebâtât veyâ masnû'ât-ı beşeriye gibi maddî şeylerin tahrîren tesbîti için bu şeyleri andıracak resimler yapılmıştır. Meselâ arslan kelimesini ifâde için arslana delâlet eden resim ve güneşi hâtırlatmak için merkezine nokta mevzû'  bir muhît-i dâ'ire ve bunlara mûmâsil daha birçok kelimeler için mûnâsib şekiller kullanılmıştır. Birinci safhada müstâ'mel ba'zı eşkâl ile delâlet ettikleri ma'nâlar ber-vech-i zîr irâ'e edilmiştir.

							
گوش	داغ	وادی	هو	شعله	شاهین	قمر	
							
قلب	توی	آغاچ	یلکن	الک	آغز	کون	
	güneş	dâğ	vâdi	su	şu'le	şâhin	kamer
	kalb	tüy	ağaç	yelken	ekmek	ağz	gün

[9] İkinci safha:

Bu safhada tersîmi doğrudan doğruya mümkün olmayan mücerredât için rumuzlu resimler kullanılmıştır. Meselâ neş'e ve şetâret kelimesini ifâde için raks eden bir adam resmi kullanılarak  şekliyle te'mîn-i maksad edilmiş ve bu kabîlden olarak rûzgâr kelimesi için de kabarmış bir yelken resmi  cenk ve cidâl ma'nâsını ifâde için bir elinde kalkan ve diğer elinde mızrâk tutan şu  şekil isti'mâl edilmiştir. Veyâhûd esâsen birinci safhada müstâ'mel olan eşkâlden ba'zıları basît olanları mürekkebe ve mürekkebe olanları basît bir hâle ifrâğ edilerek husûle gelen yeni şekil yeni bir kelime ve ma'nâya tahsîs edilmiştir. İşte bu vechile meselâ yukarıda gördüğümüz şu'âlî şekil güneş ma'nâsına müstâ'mel iken şu'âya delâlet eden küçük çizgiler hafz edilmek sûretiyle basît bir hâle ircâ' edilmiş ve binâ'en 'aleyh sâdece  şekli gün ma'nâsına tahsîs edilmiştir, kamer ma'nâsına delâlet eden  şekli-i basîti önüne bir yıldız vaz'ı sûretiyle  mürekkebe hâle ifrâğ edilerek dört haftanın mecmû'u demek olan ay kelimesine tahsîs edilmiştir.

Üçüncü safha:

Eski Mısırlıların lisânında râ, bâ, kû, mû, fâ ilh. gibi tek heceli [10] birçok kelimeler mevcûd bulunmuş olduğundan bu gibi kelimeleri irâ'e eden şekil ve resimler 'â'id olduğu maddeye değil telaffuz i'tibâniyle hâsıl ettikleri heceye delâlet husûsunda isti'mâl edilmişlerdir. Birinci safhada gördüğümüz  şekli ağız ma'nâsına müstâ'mel olduğu hâlde bu ma'nâ ber-taraf edilerek Mısır lisânıyla ağız ma'nâsına delâlet eden (râ) hecesine ve  su ma'nâsına iken Mısır

lisânında su demek olan (mû) hecesine tahsîs edilmişler ve binâ'en 'aleyh bu safhada hiyeroglif yazısı rumûzî mâhiyetinden mâ'adâ bir de (hecâî) mâhiyet iktisâb etmiştir.

Hadd-i zâtında son derece hâ'iz-i ehemmiyet olan bu hecâî safhayı ber- vech-i âtî teşbîhle daha ziyâde îzâh edelim. Eski Mısırlıların lisânı Türkçe olduğunu farz ederek meselâ fesâd kelimesinin yazılması îcâb ettiğini tasavvur edelim. Mısırlılar bu kelimeyi yazmak için 'aynıyla bugün resimli bilmecelerde ta'kîb olunan usûle mürâca'at ederek fes ve âd hecelerine tekâbül edecek bir madde veyâ şey'in resmini yaparlar idi. Binâ'en 'aleyh fes ve âd şekilleri yan yana getirilerek hîn-i telaffuzda fes+âd heceleri zuhûra gelmekle matlûb hâsıl olurdu.

Dördüncü safha:

Bundan evvelki safhada hecâî mâhiyet iktisâb etmiş olan hiyeroglif yazısı bu safhada hecelerin tek bir harf menzilesine ircâ' edilmeleri üzerine tamâmıyla elifbâî-ALFABETIQUE mâhiyet iktisâb etmişlerdir.

[11] Meselâ ağız ma'nâsına olan (râ) hecesine delâlet eden ma'lûm şekil sadece bir (r) harfi olarak isti'mâl edilmiş ve daha buna benzer müte'addid heceler hece hâlinden çıkarak münhasıran PHONETIQUE savtî ve ta'bîr-i diğlerle elifbâî mâhiyet iktisâb etmişlerdir.

İşte sırasıyla görmüş olduğumuz dört muhtelif safhaların sonuncusunda Mısır yazısı hâlâ bugünkü yazıların istinâd ettiği ve mantikî olabilmek için herhangi bir yazının dâ'imâ istinâda mecbûr olduğu elifbâî esâsâta tâbî' olmuşdur. Ve bu safhaya vürûd ve intikâli netîcesinde harf olarak kullanılmağa başlanılan ve sadâ i'tibârıyla Latin elifbâsına tekâbül eden demotik ve hiyeratik harfleri ber-vech-i zîr irâ'e edilmiştir. Hiyeratik yazısından evvelâ Finike harfleri ve bunların ıslâh edilmesiyle Yunan harfleri ve bunlardan da Latin harfleri vücûda gelmiştir.

[12] Sadâ İ'tibârıyla Latin Hurûfâtına Tekâbül Eden Mısır-ı Kadîm Demotik Harfleri

⌋	A	𐀀, 𐀁, 𐀂	M
𐀃	À	𐀄, 𐀅	N
⌋	Â	𐀆	P
⌋	B	𐀇	Q
𐀈	D	𐀉	R
𐀊	G	𐀋, 𐀌	S
𐀍	H	𐀎, 𐀏, 𐀐	SH
𐀑	H ASPIRÉ	𐀒, 𐀓	T
𐀔, 𐀕	I	𐀖	U
𐀗	K	𐀘	W
𐀙	L	𐀚	KH
		𐀛	DJ

[13] Latin Harflerinin İlk Esâslarını Teşkil Eden Hiyeratik Harfleri

3	A	2	N
4	B	1	O
5	C	6	P
6	D	7	Q
7	E	8	R
8	F	9	S
9	G	10	T
10	H	11	V
11	I	12	X
12	K	13	Z
13	L		
14	M		

[14] Mâhiyeti îzâhât-ı ânife ile kâfi derecede anlaşılmuş olan (hiyeroglif) yazısından sonra tedkîk sırası Finike harflerine gelmiş olduğundan şimdi de bu dillerin mâhiyeti hakkında îzâhât-ı lâzıme i'tâ edeceğiz.

FİNİKE HARFLERİ

Bundan 3000 sene mukaddem şimdiki Beyrût, Saydâ, Sur, Yafa ve kısmen Cebel-i Lübnânın eteklerinde sâkin olan Finikeliler hilkaten zeki ve müteşebbis ve bâ-husûs ticârete fevka'l-hadd kâbiliyetli bir millet olup o zamânlar şimdiki gibi çıplak olmayan Lübnân dağlarındaki ormanlarda hâsıl olan mebzûl kerâste ile metîn gemiler inşâ ederler ve bunlarla Suriye sâhilinden kalkıp bir taraftan bahr-i siyâh sevâhilinde Kırına kadar ve diğer taraftan bahr-i sefidde tâ Cebel-i Târîka kadar mevcûd olan limânlara uğrayarak, Asya, Afrika, Okyanusya kıt'alarında yetişen mütenevvi' eşyâ ve mahsûlâtı Avrupa milel-i kadîmesine satarlar ve bu sâyede te'mîn-i refâh ve servet ederler idi. Binâ'en 'aleyh muhtelif memleketlerde dürlü dürlü mu'âmelât-ı câriyeleri ve mütenevvi' 'alâka ve hesâbları olan bu tâcir millet 'umûr ve mu'âmelâtını kayd ve tesbît husûsunda sühûletle okunup yazılır bir yazıya pek ziyâde muhtâc bulunduğundan o zamânlar medeniyet ve 'irfân husûsunda en ileride olan eski Mısırlıların yazı husûsunda elde ettikleri [15] mazbût ve mantıkî esâsâtadan derhâl istifâdeye müsâra'at ederek Mısırlıların tek bir savta delâlet etmek üzere kabûl ettikleri 22 'aded eşkâlden 13 'adedini tamâmıyla ve mütebâkîsini cüz'î bir ta'dîlâtla kabûl edip Finike elifbâsını vücûda getirmişlerdir. Ve işte bu elifbâdır ki yavaş yavaş Asya ve Avrupa milletlerine intikâl ederek el-yevm ma'lûmumuz olan birçok yazıların zuhûruna sebep olmuştur.

Ebced, hevvez, huttî, kelemen, sa'fes, dazağ¹⁷ kelimeleri hadd-i zâtında hîçbir ma'nâyı hâ'iz olmayıp Finike harflerinin elifbâdaki mevki'lerini göstermek ve zihinde kolayca muhafazalarını te'mîn etmek maksadıyla 'ibâre tarzında tertîb edilmiştir.¹⁸ Ebced 'ibâresinin ne sûretle vücûda geleceği zîrde gösterilmiştir.

¹⁷ Bu üç harf Finike elifbâsında esâsen mevcûd olmayıp 'Arab lisânının gösterdiği ihtiyâc üzerine 'Arablar tarafından ihdâs ve kabûl edilmiştir.

¹⁸ Tahsin Ömer'in dipnotta Finike elifbasında olmadığını bildirdiği bu üç harf ض, ظ ve غ yani "ebced"deki (dazağ/ضغ) kelimesini oluşturan harflerdir. Ebced, hevvez, huttî, kelemen, sa'fes, karaşet, sehaç ve dazağ yahut dazığ gibi kelimeler ise Tahsin Ömer'in de belirttiği gibi anlamsız kelimeler olup Arap alfabesindeki harflerin tertibini, harflerin sayı değerlerine dayanan bir sistemi ifade eder. Bu sistem esasen alfabeyi oluşturan harflerin kolaylıkla akılda tutulmasını sağlamak için geliştirilmiş bir tür formüldür. Fakat tarihsel süreç içerisinde bu harflere bazı anlamlar, sırlar ve sayısal değerler izafe

[16] Cem'an 22 Harften Mürekkeb Finike Elifbâsı

'Arab Lisânıyla Esâmisi	'Arab Yazısında Mukâbilleri	Finike Lisânındaki İsimleri	Finike Harfleri
عرب لسانه اسامي	عرب واژه-نامه مقابلري	فينيکه لسانده اسملي	فينيکه حرفي
الف	ا	آلف	Ⲁ
با	ب	بەت	Ⲁ
جيم	ج	جيمەل	Ⲁ
دال	د	دالەت	Ⲁ
ها	ه	هە	Ⲁ
واو	و	واو	Ⲁ
زا	ز	زاین	Ⲁ
ح	ح	حات	Ⲁ
طا	ط	طات	Ⲁ
يا	ی	یود	Ⲁ
کاف	ك	کافی	Ⲁ
لام	ل	لامەد	Ⲁ
میم	م	میم	Ⲁ
نون	ن	نون	Ⲁ

[17]

'Arab Lisânıyla Esâmisi	'Arab Yazısında Mukâbilleri	Finike Lisânındaki İsimleri	Finike Harfleri
سین	س	سەمەك	Ⲁ
عين	ع	عاین	Ⲁ
فا	ف	فە	Ⲁ
صاد	ص	صاد	Ⲁ
قاف	ق	قوف	Ⲁ
را	ر	رەش	Ⲁ
شین	ش	شین	Ⲁ
تاء	ت	تاو	Ⲁ

Finike yazısından bir numûne



Finikelilere 'â'id olan bu yüzükde menkûş olan yazılar (عبد بعل) kelimesini irâ'e etmektedir ki 'Arabcada ('Abdu'llâh) kelimesiyle 'aynı ma'nâdadır.

edilerek tasavvuf, astronomi, mimari, edebiyat, sihir gibi alanlarda yaygın bir biçimde kullanılmış ve konuyla alakalı müstakil risaleler kaleme alınmıştır. Daha geniş bilgi için bk. (Uzun 1994: X/68-70).

[18] ‘Arablar ve ‘İbrânîler gibi (سامى الاصل/SÉMITIQUE) olan Finikeliler lisânlarının tahrîri için lüzûmu kadar sâmitlere mâlik olmakla beraber asıl yazının şâyân-ı ehemmiyet bir kısmını teşkil eden sâ’itler (voyelles)den nev’ummâ mahrûmdurlar. Bu hâl ‘Arabcada ve ‘İbrânîde de ‘aynıdır.

Finikeliler bizim bugün sâ’it ta’bîrinden kasd ettiğimiz nev’den ancak bir tane harfe mâlikdirler ki bu da (A) sadâsını hâsıl eden (ا) ya’ni alef harfidir. Fakat bu harf de tıbkı ‘Arabcada olduğu gibi (E) sadâsının husûlü için de kullanılmış ve binâ’en ‘aleyh münhasıran (A) sadâsına muhtass bulunmamıştır.

Finikelilerin (E) sâ’itine tekâbül eden bir (ع) harfi var ise de bu ‘Arabcada meselâ sene ve Mekke kelimelerinin sonunda (E) vazîfesini îfâ eden (ه) sâmitinden başka bir şey değildir.

Finikelilerde (i) sadâsına tekâbül edecek hiçbir sâ’it mevcûd olmadığı cihetle bu milletin yazısında (i) sadâsının nasıl gösterildiğini anlamak için ‘Arabcada bu gibi sâ’itlere mâlik olan kelimelerin nasıl yazıldığını nazar-ı dikkate almak kifâyet eder. ‘Arab yazısında kelime başındaki (i) sâ’iti için (ي) veyâhûd (ى) harfleri ve kelime orta ve nihâyetlerindeki için (ي) harfi kullanılmıştır. Finike yazısında da tamâmıyla ‘aynıdır.

Zammelere gelince Finike lisânında (EU, U, O) sâ’itlerini ihtivâ eden hiçbir lafız ve kelime mevcûd olmayıp yalnız (OU) sâ’iti müsta’mel bulunmuş ve bu zammeye mukâbil tıbkı ‘Arablarda olduğu üzere (و) harfi kullanılmıştır.

[19] Hâlbuki bu (v) sâmitinden ‘ibâret olduğu için Finike yazısının (voyelles) sâ’itler husûsunda bir hâl-i mükemmeliyet irâ’e etmekden uzak olduğu yek nazarda tebeyyün ve tezâhür etmektedir.

YUNAN-I KADÎM ELİFBÂSİ

Bundan iki bin beş yüz sene mukaddem yetişirdiği ‘ulemâ ve hükemâ dolayısıyla târihde ma’rûf olan kadîm Yunanîler pratik ve muntazam bir yazıdan mahrûmiyetin bâ’is olduğu müşkilâtdan kurtulmak üzere o zamânlar en müttekâmil bir manzara ve mâhiyet irâ’e eden Finike harflerini ta’dîlât ve ‘ilâvât-ı münâsibe ile kendi lisânlarına tatbîk ederek (Yunan elifbâ)sını vücûda getirmişlerdir. Yirminci sahîfedeki levhanın üçüncü hânesinde eşkâli irâ’e olunan bu elifbâda nazar-ı dikkate çarpan başlıca farklar evveleminde Finike harflerinin şekil ve zarâfet i’tibârıyla daha mazbût ve daha güzel bir hâle gelmiş olması ve bir de sâ’itler husûsunda zenginleşerek yalnız Yunan kelimâtını değil aşağı yukarı birçok lisânlarla ‘â’id elfâz ve ‘ibârâtı yazacak bir hâle gelmesinden ‘ibâretidir.

[20] LATİN harflerinin üç muhtelif millete 'â'id yazılardan ne sûretle vücûda geldiğini gösteren mukayeseli levhadır

1	2	3	4
HIERATIQUE EGYPTIEN هجرانيك	PHENICIEN فينيكه	ΕΟΛΟ. DORIEU يونانيك - دوريون	LATIN لاتين
Α Α	Α Α Α	Α Α Α	A
Β	Β Β Β	Β Β	B
Γ	Γ Γ	Γ Γ Γ	C
Δ	Δ Δ	Δ Δ Δ	D
Ε	Ε Ε	Ε Ε Ε	E
Ζ	Ζ	Ζ	F
Η	Η Η	Η	I
Θ	Θ	Κ Κ	K
Λ	Λ	Λ Λ	L
Μ	Μ	Μ Μ Μ	M
Ν	Ν Ν Ν	Ν Ν	N
Ο	Ο	Ο	O
Π	Π	Ρ	P
Ρ	Ρ ρ	Ρ	Q
Σ	Α Α	Ρ Ρ Ρ	R
Τ	Σ	Ξ Ξ Ξ	S
Υ	Χ	Τ	T
Φ	Υ	Υ Υ	V
Χ	Χ Χ	Χ Χ Χ	X
Ψ	Ζ Ζ	Ζ Ζ Ζ	Z

[21] Yunan harfleri bundan üç bin sene mukaddem Sicilya adasıyla civârında mütevattın muhâcir Yunanîler vâsıtasıyla İtalya şibh-i cezîresinde mütemekkin milel ve akvâma ve bâ-husûs Romalılara sirâyet ve intişâr ederek o zamânlar İtalya kıt'asının nâmı olan (LATIUM/لاسيوم) sıfatına izâfeten (Latin elifbâsı) nâmını almıştır.

Latin Elifbâsı

İtalyadan sırasıyla mücâvir memleketlere intikâl eden Latin elifbâsı şekil i'tibârıyla hissölunacak derecede farklara dûçâr olmamışsa da Finike veya Yunanîlerin bidâyetten kabûl ettikleri sadâlar az çok dûçâr-ı ta'dilât olmuştur. Meselâ (C) harfi Fransızlarda (C) ve îcâbına göre (K) sadâsını gösterdiği hâlde İtalyanlar ve İspanyollarda (چ) sadâsının husûlü için kullanılmıştır.

Bu kabîlden olarak (j) harfi Fransızlarda (ج) harfimizin mukâbili olduğu hâlde İngilizlerde (ج) sadâsına mukâbil isti'mâl edilmiştir.

(ش) harfi için Fransızlar (CH) ve Almanlar (SCH) İngilizler (SH) harflerini isti'mâl etmişlerdir. Sonra sâ'it mes'elesinde de Avrupa milletleri Yunan elifbâsında muhtelif zammelere tekâbül edecek hurûf bulamadıklarından bizim üzüm kelimesindeki (Ü) sâ'iti için Fransızlar (U) harfini Almanlar [22] (Ü) harfini ve (uzun) kelimesindeki (U) sâ'iti için Fransızlar (OU) Almanlar ve İtalyanlar (U), (ördek) kelimesindeki (Ö) sâ'iti için Fransızlar (eu, oe) Almanlar (oe, ö) harflerini tahsîs etmişlerdir.

Gerek İtalyancada gerek İspanyolcada (eu), (u) sadâsını ihtivâ eden hiçbir kelime mevcûd olmadığından her iki milletin elifbâsında bu sâ'itler mevcûd ve müsta'mel değildir.

Elhâsıl yek-diğgerinden küllî cüz'î farklı olan lisânlar gibi muhtelif milletlerin yazılarında müsta'mel olan Latin harfleri dahi sadâ i'tibârıyla farklar irâ'e etmektedir.

Risâlemizin mukaddimesinde saded ve gâyemizin neden 'ibâret olduğunu îzâh ettiğimiz sırada bizim bugün kullandığımız 'Arab harfleriyle Latin harflerinin Finikelilerden alınmış 'aynı harfler olduğu hâlde sağdan veya soldan yazılmak hasebiyle yek-diğerinden farklı görünmekte olduklarını îzâh ve isbât edeceğimizi beyân etmiş idik. Şimdiye kadar muhtelif yazıların mâhiyet ve eşkâline 'â'id verdiğimiz îzâhâtın lâyıkı vechi ile anlaşılmalı olması hasebiyle maksadımızı şimdi isbât edebilecek bir vaz'iyette bulunuyoruz demektir. Binâ'en 'aleyh her iki cins hurûfu yan yana getirerek müşâbehât mes'elesini isbât edelim:

[23] Harflerimizle Latin Harflerinin Müşâbehât-i Tâmmesi Ber-vech-i âtî Mukâyeseli Eşkâl İle Tavazzuh Etmektedir

Latin Harfleri	Bizim Kullandığımız 'Arab Harfleri
A	آ
B	ب
C	ج
D	د
E	ه
F	ف
G	ج
H	ح
I	ي
J	ج
K	ك
L	ل
M	م
N	ن
O	و
P	پ
Q	ق
R	ر
S	س
T	ت
U	و
V	و
W	و
X	خ
Y	ي
Z	ز

[24] Esâsen Finike harflerinden alınmış olan 'Arab ve Latin harflerinin şekil itibârıyla mâhiyet-i asliyelerini muhâfaza etmekte oldukları irâ'e ettiğim eşkâl ile tebeyyün ve tezâhür etmekte olduğundan cesâret alarak milletimizin vâdi-i 'irfânda serî' hatvelerle ilerlemesine medâr olacak bir netîce istihrâc ediyorum. Bu netîce ise 'Arab harflerine nisbeten mühim ıslâhât ve ta'dîlâtâ mazhar olan ve 'Arab yazısının sol taraftan yazılmasından başka bir şey olmayan Latin harflerinin Türkçemiz için kabûlüdür.

Bu fikrin ne gibi esbâb ve mütâla'ât tahtında tebâdü' ettiğini muhterem kâri'lerime 'arz edebilmek için evveleminde bugünkü yazımızın irâ'e ettiği müşkilât ve mahâzîri ta'dâd ederek 'Arab yazısının bizim gibi Tûrânî bir millete münâsib olup olmadığının 'arz ve îzâhına şürû' ediyorum.

'Arab yazısı Türkçeyi yazmak için muvâfık mıdır?

Müşkilât ve kusûrları neden 'ibâretidir?

Hicretten birkaç 'asır mukaddem edvâr-ı tekâmül geçirerek tirâşîde ve rengîn bir hâlde gelmiş olan lisânları sâyesinde Emevîler, 'Abbâsîler devrinde 'Arabların bütün dünyâya 'ulûm ve fûnûn envârını neşre muvaffak oldukları târîhen müsbet bir hakîkatdir. Hâlbuki 'Arabca gibi zengin olmayan lisânımızın hâl-i tekemmüle gelebilmesi için daha epeyce zamân geçmesi îcâb etmektedir. Esâsen muhtâc-ı tekemmül olan lisânımızın hâli ma'lûm iken bir de 'Arab yazısının bize göre elverişli bir yazı olmaması bizi iki cihetle dûçâr-ı 'aciz etmektedir.

[25] ‘Arab harfleri (sâmit/consonnes) i’tibârıyla ‘Arabcanın kâffe-i kelimâtını tahrîre kâfi ise de muntazâm ve mazbût (sâ’it/veyelles)lerden mahrûm bulunduğundan Türkcemizi yazmağa ve dürüst okutmağa gayr-i kâfi bulunmaktadır.

‘Arab Yazısının Sâ’itleri

‘Arabcada sâ’it vazîfesini (elif, vav, he, ye) harfleri îfâ etmektedir.

Fethalar

Latinlerin (A) ve (E) sâ’itlerine mukâbil ‘Arab yazısında (elif) harfi kullanılmaktadır.

Âdem, emîn kelimelerinde olduğu gibi.

Kelime ortalarında veya sonlarında (E) sadâsının isti’mâline lüzûm olduğu vakit ‘ayniyle Finikelilerin ve ‘İbrânîlerin tarzları üzere (he) harfi kullanılmaktadır. Sene, Mekke kelimelerinde olduğu gibi.

Bu (he) harfi (fâtîha) kelimesinin sonunda olduğu üzere (A) sadâsını da vermektedir.

Zammeler

‘Arabcada (OU)dan başka zamme olmadığından bu yegâne zamme mukâbil de tıbbî Finikelilerin ve ‘İbrânîlerin kullandıkları (vav) harfi isti’mâl edilmektedir. (OU) sadâsı kelime başında vâki’ ise meselâ (unsur)¹⁹ kelimesinde görüldüğü üzere hemze ile yazılmaktadır. Hâlbuki ‘aynı zamme (mektûb) kelimesinde görüldüğü vechile (vav) harfiyle irâ’e edilmektedir. Ulü’l-emr, ölü [26] gibi birtakım kelimelerin başında vâki’ olan (ou) sâ’iti (و) tarzında çift harflerle gösterilmektedir.

Kesreler

‘Arabcada kelime başında vâki’ olan (i) sadâsı için meselâ (ifhâm) kelimesinde (elif/) ile îmân kelimesinde (elif ye/ي) tarzında olarak çift harfler kullanılmakta kelime sonlarında veya ortalarında (i) sadâsını hâsıl etmek için meselâ (medenî, ‘aklî, naklî, hakîkî) kelimelerinde görüldüğü üzere münhasıran (ye/ي) harfi kullanılmaktadır.

Sâmitlere ya’ni (consonnes)lara gelince: be, cim, ha, hı, dal, zel, re, ze, sin, şın, sad, dad, tı, zı, ayın, gayın, fe, kaf, kef, lam, mim, nun, vav, he’den ‘ibâret yirmi dört harf ‘Arab lisânında mevcûd ve müsta’mel olan kâffe-i elfâz ve kelimâtın tahrîrine kifâyet etmekte ise de birçok kelimâtda sâ’itler ihmâl edilerek yazıldığı için bir kelimenin doğru okunabilmesi gayr-i mümkün bulunmakta ve yazının mantıkî olmamasından mütevellid müşkilât hasebiyle ‘Arabca bir ‘ibâreyi doğru okuyabilmek için ‘Arab ve Türk çocukları birkaç sene mütemâdiyen sarf, nahv-i ‘Arabî kavâ’idini öğrenmeğe mecbûr olmuşturlar. Halbuki eğer ‘Arablar Latin yazısında olduğu vechile sâ’ite lüzûm olan yerde sâ’it isti’mâlini vaktiyle kabûl etmiş olsalardı yalnız ‘Arab çocuğu değil hattâ bir ecnebî çocuğu bile nihâyet bir ayda ‘Arabca bir ibâreyi doğru dürüst okuyabilir idi!..

[27] ‘Arabca bir ‘ibâreyi sadece doğru okuyabilmek için kaç seneler sarf, nahiv tahsîline hâcet messetdiğini beyâna hâcet yoktur. Binâ’en ‘aleyh ‘Arab yazısının kolay ve dürüst okunur bir yazı hâline gelmesi biz Türklere ‘â’id bir mes’ele olmayıp doğrudan doğruya ‘Arabların düşüneceği bir şeydir.

Bu îzâhâtı i’tâdan maksadımız ‘Arab yazısının bizim gibi Tûrâniyyü’l-asl olan Türk milletinin isti’mâline elverişli bir yazı olmadığını îzâh ve isbâtdan ‘ibâretidir. Türkcemizde ‘Arablarda olduğu [gibi] yalnız bir (ou) zammesi değil fakat (o, eu, u)dan ‘ibâret daha üç nev’ zamme şiddetle ihtiyâc vardır. Elyevm cem’an dört nev’ zamme rolünü îfâ eden yegâne (vav/و) harfi ise maksadı kat’iyen te’mîn edemiyor. Meselâ (قول, قول) bunlar ayrı ayrı iki ma’nâyâ delâlet eden (koul) (KOL) kelimeleri olup hangisinin (koul) hangisinin (KOL) tarzında okunacağı belli olmayıp karîne delâletine terk edilmiştir. Bu kabîlden olarak (اون, اون) kelimeleri (OUN), (ON)

¹⁹ “unsur” kelimesi Arap harfleriyle (عنصر) şeklinde yazılır; ancak bu kelime metinde (انصر) şeklinde gösterilmiştir. Aynı yazım hatası 28. sayfanın başında da tekrarlanmıştır. Burada da elif (ي) harfinin kelime başında “ou” seslerini karşılamak görevini yerine getirdiği belirtilirken aynı örnek verilmiştir.

sadâlarını hâsıl eden ayrı ayrı kelimeler olduğu hâlde hangisinin (OUN) ve hangisinin (ON) tarzında okunacağı ma'lûm değildir. Dört nev' zamme vazîfesini tek başına îfâ eden (vav) harfi gibi (elif) harfi de beş muhtelif vazîfe îfâ etmekde ve meselâ

Ahmed kelimesinde A vazîfesini
emîn kelimesinde E vazîfesini
ihsân kelimesinde İ vazîfesini
ürçûfe kelimesinde U vazîfesini

[28] unsur kelimesinde (ou) vazîfesini îfâ etmektedir.

Kesre husûsunda da 'aynı teşevvüşât göze çarpmaktadır. Ma'lûmumuz olan (elif/) harfi ikdâm kelimesinin başında (i) sâ'iti olduğu hâlde (emîr/امير) kelimesinin ortasındaki (i) sâ'itine mukâbil (ye/ي) harfi kullanılmakta ve hâlbuki (ye) harfi (hublâ/حبلئى, mülğâ/ملغئى a'lâ/اعلى) kelimelerinin sonlarında görüldüğü üzere (A) sâ'iti vazîfesi de görmektedir. İşte 'Arablar için bile bâdî-i müşkilât olan bu gayr-i mazbût sâ'itler biz Türkler için büsbütün mahzûrlar irâ'e etmektedir.

Sâ'itler husûsunda lisânımızın ihtiyâcâtına tekâbül edemeyen 'Arab yazısı sâmitler i'tibârıyla da bizim kat'iyen kullanmadığımız ve hançeremizden çıkarmadığımız birtakım savtlara mâlik bulunmaktadır. Meselâ bizim için (ha/ح) harfi (he/ه) mesâbesindedir. Meselâ (Mahmûd/محمود) kelimesini bir Türk (Mâhmûd/ماهمود) tarzında okumaktadır. (ayın/ع) harfinde de 'aynı mütâla'a vardır. 'âdil kelimesini (âdil/آديل) tarzında telaffuz etmektedir. Buna da sebep Tûrânî olan Türklerin lisânlarında (ha/ح) ve (ayın/ع) harfinin mevcûd olmamasıdır. (sad, dad, tı, zı) harfleri de böyledir. Türkler (زاليم, ظالم) (تابور, طابور), (زاييت, مضابت), (سابرى, صبرى) kelimesini, Binâ'en 'aleyh Türkün hançeresi (ha, dal, sad, dad, tı, zı, ayın) harflerini 'Arablara mahsûs olan tarzlarda hâsıl edemeyeceği için bize lâzım gelen müsbet ve muntazam bir elifbâda bu harflere kat'iyen lüzûm yoktur. Bu harfler 'Arabların ihtiyâcât-ı lisâniyelerine 'â'id olduğu cihetle bizim için gayr-i mevcûd mesâbesindedir. İzâhât-ı [29] ânifeden hâsıl olan netîce 'Arab yazısının 'Arablara küllî cüz'î muvâfık bir yazı olduğu hâlde bizim ihtiyâcımıza gayr-i muvâfık olduğundan 'ibâretidir.

'Arab yazısının müsbet ve mantıkî bir yazı hâline ifrâğı mümkün müdür?

Vaktiyle dîn-i İslâmı kabûl etmiş olan ecdâdımız Türkcemizi yazmak için 'Arab yazısını kabûl ettikleri esnâda bu yazının bize münâsib olup olmadığını ve ne gibi husûsâtda ta'dîl veya ıslâha muhtâc olduğunu her nasılsa nazar-ı dikkate almadıkları için noksan bir yazı yüzünden şimdiye kadar gelmiş geçmiş milyonlarca Türk ma'ârifden lâyıkı vechile istifâde edememiştir. Lisânlar da bedenler gibi muhtelif ve mütefâvit olduğu cihetle nasıl ki mûlahham bir adama göre yapılmış bir elbise bilâ ta'dîl bir za'îf adamın bedenine münâsib düşmezse yazı husûsunda da 'aynı hâl mevcûddur. Sâmiyyü'l-asl olan 'Arabların lisânları ne telaffuz, ne âhenk ve şîve i'tibârıyla Türkceye benzemeyen bir lisândır.

Binâ'en 'aleyh 'Arab lisânına mahsûs olan yazı Türkceye de olduğu gibi tatbîk edilirse işte bugünkü yazımız gibi sakat, noksân bir tarz-ı tahrîr vücûda gelir. Şimdi bir mes'ele vârid-i hâtır oluyor. Vaktiyle ecdâdımızın bilâ tedkîk 'alâ-hâlihi kabûl ettiği bu yazıyı şimdi 'acaba bizim tanzîm ve ıslâh etmeliğimiz mümkün değil midir? Senelerden beri [30] devâm eden tedkîkâtım netîcesinde hâsıl ettiğim kanâ'ate nazaran hem mümkün değil ve hem de bununla uğraşmak beyhûdedir.

Çünkü 'Arab yazısı bir harfin başda, orta, nihâyetde olmasına nazaran üç dört şeklini isti'mâl etmekde olduğundan bir harfin dört şekli olması hadd-i zâtında büyük bir nakîsadır.

Meselâ (bahr/بحر) kelimesinin başındaki (be/ب) harfi (be/ب), (ceyb/جيب)²⁰ kelimesinin ortasındaki (ب = ب) ve nihâyetdeki (ب = ب) tarzında ve (edeb/ادب) kelimesinde ise hâl-i aslîsinde olarak (ب) tarzında yazılıyor. Diğer harflerin kâffesi de ‘aynı hâlde olduğundan matba’alarda Türkçe ‘ibâreleri dizebilmek için tamâm (dört yüz elli) muhtelif eşkâl-i hurûf kullanılmaktadır.

Hâlbuki Latin yazılarında gerek el yazısı ve gerek matba’a yazısı için her harfin ancak birer şekli müsta’mel olduğu için bir Avrupalı mürettib otuz şekille herhangi bir ‘ibâreyi dizebilmektedir.

Biz de ‘Arab harflerini yegâne şekil tahtında yazabilmek için ıslâhâta kalkışacak olursak matba’a yazısında bir dereceye kadar muvaffak olsak bile el yazısını dahi harflerin yegâne şekilleriyle birbirine rabtederek yazmağa kalkıştığımız vakit ‘acîb ve garîb bir yazı zühûr edecektir.

Ta’mîr ve ıslâhı gayr-i mümkün ba’zı kâr-ı kadîm binâlara benzeyen ve 3000 sene mukaddem Finikelilerden gerek usûl ve gerek şekil i’tibârıyla nasıl alınmış ise öylece kalarak tahavvûlât ve tekemmülât-ı tedriciyeden mahrûm kalmış olan ‘Arab yazısını ıslâha kalkışmak büsbütün ifsâdına bâ’is olmak demektir. Binâ’en ‘aleyh umûr ve husûsât-ı dîniyemize ‘â’id olan Kur’ân [31] hadîs, fetâvâ kitâblarıyla mezâr taşları kitâbeleri ve cevâmî’, mesâciddeki ‘Arabca levhalar münhasırân ‘Arab harfleriyle yazılacaktır. Fakat umûr ve husûsât-ı dünyevîyemiz için, meselâ ‘ulûm ve fûnûna zirâ’ate sanâyi’e ticârete hıfzû’s-sıhhaya, vesâ’ireye ‘â’id olan şeyleri ‘Arab harflerinin soldan yazılmış nev’inden başka bir şey olmayan Latin harfleriyle yazalım. Zâten bundan mukaddem kısm-ı mahsûsunda îzâh ve isbât ettiğim vechile ‘Arab ve Latin harfleri eşkâl i’tibârıyla yekdiğerinin ‘aynı olduğu için bunları kabûl etmemeliğimize bir sebep-i ciddî yoktur. Latin harflerini ya’ni sol cihetden yazılmış ‘Arab harflerini kabûl etmekle elde edeceğimiz fevâ’id ve teshîlâta gelince onları da ber-vech-i zir ‘arz ve beyân edelim.

Soldan yazılmış ‘Arab harfleri demek olan Latin harflerini kabûl edersek ne gibi fevâ’ide dest-res olacağız?

‘Irken, lisânen bize müşâbih olan Macarlar bugün Avrupa akvâmı arasında gerek medeniyet ve gerek sanâyi’ ve zirâ’at ve l-hâsıl kâffe-i şu’abâtda terakkî etmiş Tûrânî bir millettir. Bugün Macaristânda okuyup yazmak bilmeyenlerin mikdârı yüzde ikiyi tecâvüz etmez. Buna da sebep Macarların bin seneden beri Latin harflerini kabûl etmiş olmalarıdır. Ma’ârifin ta’ammüm ve intişârı okuyup yazmak ve ta’bîr-i diğlerle kütüb ve matbû’ât vâsıtasıyla olduğuna nazaran bir yazının kolay okunup yazılması okuyup yazanların mikdârını fevka’l-hadd tezyîd eder. Hâlbuki bizim noksân ve müşkilü’l-kırâ’e yazımız yüzünden okuyup yazanlar o derece [32] mahdûddur ki en mükemmel muharrirlerimizin bir eseri en çok satıldığı vakit üç bin nüshayı geçmiyor. Sonra gazetelerimiz de böyledir. En sürümlü gazetemiz günde 12000 nüsha ancak basabilmektedir, hâlbuki yanı başımızdaki Bulgar komşularımızın Sofyada münteşir Mîr Gazetesi yevmî yetmiş bin ve Romenlerin Bükreşde münteşir (Universul) Gazetesi yevmî iki yüz bin nüsha basmaktadır. Bizim yazımızın sakâmeti yüzünden Anadolu ve Rumelî’deki Türk çocukları mektebe devâm etmek istemiyorlar ve mektepleri ‘âdetâ dârü’l-mücâzât telakki ediyorlar. Sonra münhasırân bir ‘ibâreyi doğru dürüst okuyabilmek için lâ-akall bir iki sene vakit ve birçok da nakd sarf ettikleri hâlde çocuklarımız yine bir gazeteyi doğru dürüst okumağa muvaffak olamıyorlar. Hattâ oldukça tahsîl görmüş kimseler meyânında bile mahzâ yazımızın noksânlığı yüzünden kütle, mıntıka, itfâ’iye, inâs, şakk, me’mûrîn ve bunlara mümâsil birtakım kelimeleri yanlış telâffuz ve kırâ’at edenlere tesâdüf edilmektedir.

Devâ’ir-i resmiye banka ve sâ’ir mü’essesât-ı husûsiyemizde muharrerât el ile tebyîz edildiği için vakit ziyâ’ını istilzâm etmektedir. Hâlbuki Latin harfleri sâyesinde daktiloğrafi denilen yazı

²⁰ Osmanlı Türkçesi’ndeki “be/ب” harfinin ortada yazımı ile alakalı olarak bir başka örnek vermek (mesela: عبث/’ebes) daha doğru olur. Zira “ceyb/جيب” kelimesinde “be” harfi ancak sonda yazılışa örnek olabilir.

makinesiyle işler hem muntazam ve yek-nesak ve hem de pek cüz'î bir zamânda husûle gelecektir. Daktiloğrafi sâyesinde birçok kızlar ve kadınlarımız nâmûskârâne bir sûretde te'mîn-i ma'îşete muvaffak olacaklardır ki bu da az bir fâ'ide değildir. Latin harflerini lisânımıza tatbîk edecek olursak herhangi [33] bir Türk çocuğu Türkçe bir gazete veya kitâbı şimdiki gibi birkaç senede değil a'zamî bir ayda muntazaman okuyup yazabilecek ve okuyup yazmak gibi 'âdî bir bilgi için sarfına mecbûr olduğu 'azîz vakitlerini hakîkî ve fâ'ideli ma'lûmât-ı 'ilmiye ve fenniye istihsâline sarf edecektir ki bunun da ne derece mühim bir fâ'ide olduğu müstağnî-i kayd ve beyândır.

Latin yazısı sâyesinde memleketimizin en hücrâ karyelerine kadar nâfi' fikirler risâle ve kitâb ve gazeteler vâsıtasıyla intişâr edecek ve 'asırlardan beri refâh ve sa'âdetden mahrûm olarak yaşayan Türk köylü kardeşlerimiz fi-mâba'd hayât-ı mâddiye ve ma'nevîyeleri i'tibârıyla İsviçre, Alman, Macar köylüsünden farklı olmayacak belki daha yüksek bir mertebeye vâsıl olacaktır. Milletimize ez-her cihet fevâ'id bahş edecek olan Latin harflerinin elifbâmızdaki şekilleri neden 'ibâret olacağını ber-vech-i zîr gösterelim.

[34] TÜRKCEMİZ LATİN HARFLERİYLE NASIL YAZILACAK?

Bize lâzım olan sâmitlere tekâbül eden Latin harfleri:

ب B

پ P

ت T

ث S

'Arablara lâzımdır bize lüzûmu yokdur (ث) makamında S harfini kullanmak

kâfîdir.

ج J

Bu harfi İngilizler gibi (ج) makâmında kullanacağız.

چ Ć

İtalyanların tarz-ı isti'mâline müşâbih olarak (c) harfini (چ) makamında

kullanacağız.

ح H

Türkçemizde (ح) sadâsına mâlik kelime olmadığı için bu sadâyı muhtevî olan

Arabca kelimelerde (H) kullanacağız.

خ X

Yunanîler bu harfi (خ) makâmında kullandıkları gibi biz de (خ) makâmında

kullanacağız.

د D

ذ Z

(ذ) münhâsıran 'Arablara 'â'id bir harf olup bize lâzım değildir. (Z) harfiyle

te'mîn-i maksad edebiliriz.

ر R

ز Z

ژ Ž

[35]

س S

ش Š

S harfinin üstüne (ص) işareti koyarak (ش) makâmında kullanacağız.

ص

∴ Bize lâzım değildir. ص harfini ihtivâ eden 'Arabî kelime yazmak için S

kullanacağız.

ض

∴ Bize lâzım değildir. ض harfini ihtivâ eden 'Arabî kelime yazmak için Z

kullanacağız.

ط

∴ Bize lâzım değildir. ط harfini ihtivâ eden 'Arabî kelime yazmak için T

kullanacağız.

ظ

∴ Bize lâzım değildir. ظ harfini ihtivâ eden 'Arabî kelime yazmak için Z

kullanacağız.

ع δ ع harfinin bize her ne kadar lüzûmu yoksa da âdem, 'adem gibi telâffuz[u] nisbeten müşâbih fakat ma'nâ i'tibârıyla farklı olan kelimeleri göstermek için kullanacağız.

غ	g
ف	F
ق	K
ك	q
گ	ق
ڭ	ق
ل	L
م	M
ن	N
و	V
ه	H
ی	Y

Bunu sağır kâf mukâbili olarak kullanacağız.

[36] Latin harfleriyle elifbâmız ve harflerimizin isimleri ber-vech-i âtîdir:

A	آ	آ ای ثقیله کسره	q که ف
B	به	J جیم	گه ف
C	چه	K قاف	نه ف
D	ده	L لام	R ر
E	ئه	M میم	Z زه
F	ئه ف	N نون	Ž ژه
δ	عاین	O او	S سین
g	غاین	Ö eu	Š شین
H	هه	U ou	T ته
X	خی	Ü u	V واو
I	ای	P په	Y یه

[37] Sâ'itlerimiz de VOYELLES ber-vech-i âtî olacaktır:

آ	A âdem, arz, at, av kelimelerindeki (İ) sadâlarına mukâbildir.
آ	E edeb, esnemek kelimelerinin başlarında ve ortalarındaki (E) sadâlarına mukâbildir.
ا	İ kesre-i hafife ya'ni (inci) kelimesinin başındaki ve sonundaki (ئ) sadâlarına mukâbildir.
İ	kesre-i sakîle ya'ni (ılık) kelimesinin başındaki (ئ) sadâsı içindir.
U	(uzun) kelimesindeki (او) sâ'itine mukâbil kullanacağız.
Ü	(üzüm) kelimesindeki (او) sâ'itine mukâbil Almanların tarzından iktibâs edeceğiz.
O	(ocak) kelimesindeki (او) sâ'itine mukâbil kullanacağız.
Ö	(ördek) kelimesindeki (او) sâ'itine mukâbil Almanların usûlünü kabûl edeceğiz.

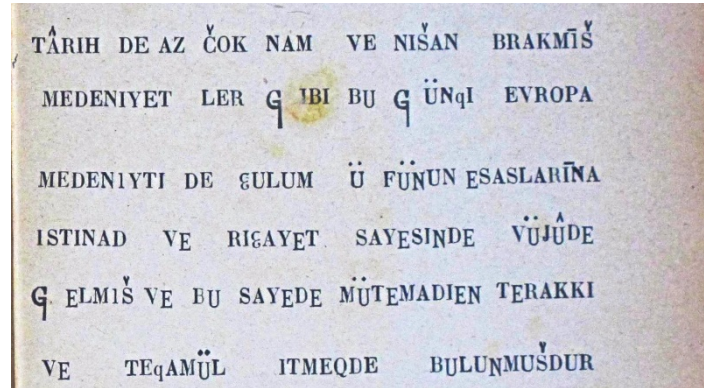
[38] 'ARABLARIN SAĞDAN VE LATİNLERİN SOLDAN YAZMALARININ SEBEB VE HİKMETİ

'İbrânîler ve Finikeliler gibi 'ırk-ı Sâmiye (Race sémitique) mensûb olan 'Arablar pek eski zamânlardan beri sol tarafı dâ'imâ meş'ûm 'addetmişlerdir. Bir 'Arab hânesinden sokağa çıkar iken ilk adımını soldan atmaz, sol eliyle yemek yemez, yataktan kalkarken sol taraftan kalkmaz. İşte 'aynı sebebden dolayı yazılarını da soldan yazmayıp sağdan yazmışlardır.

Hâlbuki 'ırken, lisânen 'Arablardan büsbütün farklı olan Yunanlılarla Avrupalılar nazarında sağ ve sol tarafın ehemmiyeti yokdur. Bu milletlerin sağ taraftan yazmayıp sol taraftan yazmalarında esâsen bir hikmet mevcûddur. Çünkü yazı yazacak olan sağ kolun kânûn-ı tabî'at muktezâsı olarak soldan sağa doğru gittikçe mütezâyid bir zâviye teşkil ederek açıldığı ma'lûmdur. Kolu vücuddan sağa doğru uzaklaştırıp müte'âkiben sola 'avdet sûretiyle de yazı yazılması 'Arablarda olduğu gibi mümkündür. Fakat îcâbât-ı tabî'iyeye muvâfık değildir.

Yazı husûsunda 'Arab ve Latinlerin kullandıkları kalemın cins ve mâhiyeti de [39] sağlık ve solluk mes'elesinde ihtimâl ki az çok bir rol oynamışdır. 'Arabların kalemleri sıcak iklimlerde yetişen bir nev'-i kamış olup bizâtihi mukâvemetli ve sath-ı hâricisi mücellâ ve sath-ı dâhilisi mürekkebe emmeğe müsâ'id olacak derecede mesâmmâtlıdır. Bu kalem ile sağ cihetden 'amûdî ve ufkî şekillerin yazılması mümkündür. Hâlbuki Avrupa iklimi bu cins kalem yetiştirmeğe müsâ'id olmadığından dolayı Avrupalılar pek eski zamanlardan bed'an ile çelik kalem uçlarının bir 'asır mukaddem îcâdına kadar kalem makâmında kaz tüyü kullanmışlardır. Bizâtihi mukâvemetden mahrûm ve içi dışı mücellâ hafif bir madde olan kaz tüyü ile sağ taraftan yazmak îcâb etse 'amûdî çizgilerin esnâ-yı tahrîrinde kalemden mürekkebin sür'atle akararak kâğıdı telvîs edeceği der-kârdır. Hâlbuki sol taraftan kaz tüyüne mâ'il bir vaz'iyet ve îcâbı kadar tazyîk verilmekle bu mahzûr da kendiliğinden sâkıt olur. El-hâsıl 'Arablar yazılarını Finikeliler ve 'İbrânîler gibi şe'âmet mülâhazasına mebnî soldan yazmayıp sağdan yazmak mecbûriyetinde bulunmuşlar Avrupalılar ise kânûn-ı tabî'at ahkâmına ve bir de kalemlerinin îcâbâtına tevîk hareket ederek soldan yazmak usûlünü ihtiyâr etmişlerdir.

[40] Türkçemizin Latin Harfleriyle Ne Sûretle Yazılacağını Gösteren Bir 'İbâre



Latin Harfleriyle 'Arabca Ba'zı Kelimelerimizin Nasıl Yazılacağını Gösteren Nümûneler

ĞALİM	عالم	HÂMİD	حامد
ĞALİM	علم	HAMİD	حمید
KÂDIR	قادر	MÂJİD	ماجد
ZIA	ضیا	MEJİD	حمید
ZIAĞ	ضیاع	ÂDEM	آدم
TEEVİL	تاویل	ĞADEN	علم

SUMMARY

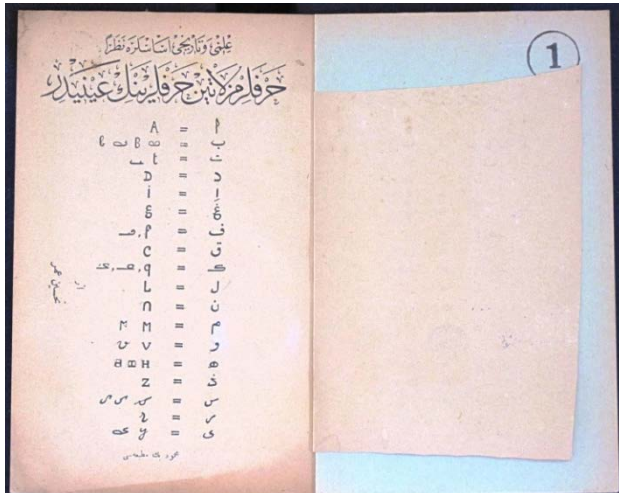
With the adoption of Islam, Turks started to use the Arabic alphabet and it spread to the land dominated by them. When the Arabic alphabet failed to provide for the sounds in Turkish language, improvements were done by adding some letters. On the other hand, Arabic alphabet kept its traditional phonetic and spelling characteristics until the reformist movements in Turkish literature evolved into a scientific level in 19th century. Due to the political and socio-cultural events occurring in the Turkish world in the 19th century and especially the increasing printing and publication activities in the second half of the 19th century, arguments on changing the alphabet rose among the Turkish communities. Some of the intellectuals who voiced their concerns on the subject stated that keeping Arabic alphabet was of utmost importance as it would provide cultural continuity while others argued for the adoption of Latin alphabet as the former was unsuitable for the vowel sounds in Turkish language, impossible to improve and as the literacy among Turkish communities was very low. Parallel to the arguments on the change of alphabet in the Turkish press, a 40-page booklet was published by Ömer Tahsin in 1923, five years before the actual transition to the Latin alphabet. Tahsin Ömer stated in his work that Arabic and Latin letters originated from the Phoenician alphabet 3000 years ago and that Phoenician alphabet was based on the Egyptian hieroglyph inscription. Ömer provided comparative tables of those alphabets along with their writing phases. He even created a new Turkish alphabet based on Latin alphabet, under the subsection titled as "How to Write in Turkish with Latin Letters?" of his booklet before Latin alphabet was actually adopted. Tahsin Ömer's alphabet proposal is a pioneer after Azerbaijani Ahundzade, yet it did not attract the deserved attention and was only considered by few who made research on the language reform. This article aims to analyse Tahsin Ömer's views on the change of alphabet by translating his work into current letters. The text is "Our Letters Are the Same as Latin in Terms of Scientific and Historical Principles" which is kept in Beyazit State Library with 201119/494.35-1 record number, not published before, and written in Ottoman letters.

KAYNAKÇA

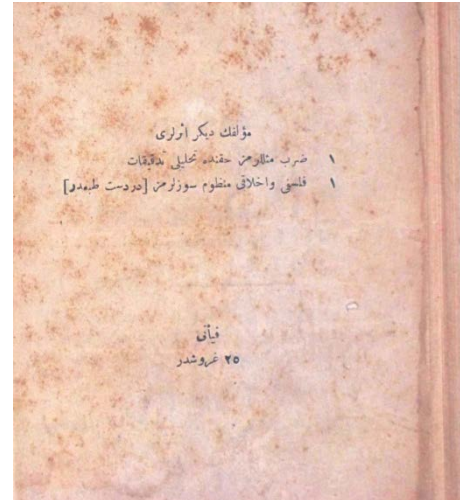
- ALPAY, Meral (1976). *Harf Devriminin Kütüphanelerde Yansıması*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yay.
- EREN, Hasan (2006). "Türk Dilinin Kurucusu ve Kurtarıcısı Atatürk". *Ankara Üniversitesi'nin 60. Kuruluş Yılı Armağanı: Atatürk ve Türk Dili ve Edebiyatı, Türk Eğitimi ve Türk Kültürü Konusunda Seçme Yazılar*. ed. Doğan Atılgan. Ankara: Ankara Üniversitesi Yay. 89-100.
- ERTEM, Rekin (1991). *Elifbe'den Alfabe'ye -Türkiye'de Harf ve Yazı Meselesi-*. İstanbul: Dergâh Yay.
- GALANTİ, Avram (1996). *Arabî Harfleri Terakkimize Mâni Değildir*. çev. Fethi Kale. İstanbul: Bedir Yay.
- KORKMAZ, Zeynep (1963). *Türk Dilinin Tarihî Akışı İçinde Atatürk ve Dil Devrimi*. Ankara: Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Yay.
- LEVEND, Âgâh Sırrı (1973). *Dil Üstüne*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yay.
- LEWIS, Geoffrey (2007). *Trajik Başarı Türk Dil Reformu*. çev. Mehmet Fatih Uslu. İstanbul: Paradigma Yay.
- NECİB ASIM (2012). *Kitap*. haz. Ali Yıldız. İstanbul: Büyüyen Ay Yay.
- ÖZERDİM, Sami N. (1998). *Yazı Devriminin Öyküsü*. İstanbul: Cumhuriyet Gazetesi Yay.
- SADOĞLU, Hüseyin (2010). *Türkiye'de Ulusçuluk ve Dil Politikaları*. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yay.
- SARAÇ, Tahsin (1985). *Büyük Fransızca-Türkçe Sözlük*. İstanbul: Adam Yay.
- ŞİMŞİR, Bilâl N. (2008). *Türk Yazı Devrimi*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yay.
- TURAN, Şerafettin (1995). *Türk Devrim Tarihi C. III. -Yeni Türkiye'nin Oluşumu (Birinci Bölüm) (1923-1938)-*. Ankara: Bilgi Yay.
- USER, Hatice Şirin (2015). *Başlangıcından Günümüze Türk Yazı Sistemleri*. İstanbul: Bilge Kültür Sanat Yay.
- UZUN, Mustafa (1994). "Ebced". *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, C. X. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yay. 68-70.
- ÜLKÜTAŞIR, M. Şakir (1998). *Atatürk ve Harf Devrimi*. İstanbul: Cumhuriyet Gazetesi Yay.
- YÜCEL, Tahsin (1982). *Dil Devrimi ve Sonuçları*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yay.

EKLER

EK-1



EK-2



Mü'ellifin Diğer Eserleri

1 Darb-ı Mesellerimiz Hakkında Tahlîli Tedkîkât

1 Felsefî ve Ahlâkî Manzûm Sözlümüz [der-dest-i tab'dır]²¹

²¹ "der-dest-i tab'dır" kaydı ile her ne kadar "Felsefî ve Ahlâkî Manzûm Sözlümüz" adlı eserin basılmakta olduğu bildirilmişse de yapmış olduğumuz kütüphane katalog taramalarında böyle bir esere rastlayamadık.